

Fotografie v Náchodě

od počátku do 2. světové války

Michaela Stejskalová

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědná fakulta
Institut tvůrčí fotografie

Opava 2008

Fotografie v Náchodě

od počátku do 2. světové války

Michaela Štejskalová

Bakalářská diplomová práce

Obor: Tvůrčí fotografie
Vedoucí práce: Doc. Mgr. Aleš Kuneš
Oponent: Odb. as. Mgr. Antonín Braný

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědná fakulta
Institut tvůrčí fotografie

Opava 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vytvořila samostatně a že jsem použila pouze literaturu a prameny, uvedené v bibliografii.

Souhlasím, aby tato práce byla zveřejněna zařazením do Ústřední knihovny Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, do Uměleckoprůmyslového muzea v Praze - Knihovny UMPRUM a na internetové stránky ITF.

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce doc. Mgr. Aleši Kunešovi, Mgr. Pavlu Scheuflerovi za cenné konzultace, sběrateli Antonínu Křížovi za ochotu, vstřícnost a informace, dále ředitelce náchodského Státního okresního archívu Mgr. Lýdii Baštecké, pracovníkům Regionálního muzea v Náchodě a všem ostatním, kteří mi přispěli informacemi, v neposlední řadě pak mým rodičům.

Obsah

Úvod	6
1/ Město Náchod se představuje	7
2/ Počátky fotografie v regionu	9
3/ Fotografická rodina Kolínských	16
4/ Přelom století	20
5/ Amatérská fotografie	23
6/ Ludvík Geitner	29
7/ Otto Raiman	32
8/ Živnostenská fotografie mezi válkami	35
9/ Mapování náchodské fotografické historie	40
Závěr	42
Seznam obrázků a fotografií v textu	44
Bibliografie a informační zdroje	46
Chronologie dějin náchodské fotografie	50
Jmenný rejstřík	53
Věcný rejstřík	56

Úvod

K výběru tématu mé bakalářské práce mne kromě zájmu o historii a památky vedla absence souvislého písemného materiálu, týkajícího se dějin fotografie našeho regionu.

Domnívám se, že tvorba zdejších osobitých fotografií minulosti, ať už živnostníků anebo amatérů, by neměla upadnout v zapomnění. Zájem vedení některých náhodských institucí je toho důkazem. Upoutání minulostí v souvislosti s fotografií není u mě náhodný či krátkodobý. Můj otec pracuje celý život v Náchodě jako fotograf, jeho prastrýc Antonín Nágl měl zavedenou fotografickou živnost v nedalekém Hronově, kde v jeho dřevěném ateliéru získával otec své první zkušenosti se zpracováním fotografií. Také moje praktická bakalářská práce se dotýká stejného tématu – Memoria teneo (Chovám v paměti).

Sběr materiálu pro tuto práci se z největší části opírá především o spolupráci s největším sběratelem starých náhodských fotografií Antonínem Křížem, dalším cenným zdrojem jsou texty historika a sběratele Oldřicha Šafáře (1921–2004). A dále studium dokumentů, zahrnující badatelskou činnost v muzeích, archivech, knihovnách, atd.

Dějiny náhodské fotografie, jak je zde popisuji, se otevírají v jejich počátku, 60. letech 19. století a práce končí před začátkem 2.světové války.

Město Náchod se představuje

V samotném názvu města je patrný kořen slova *chodit*, Náchod totiž stojí na zemské stezce té části severovýchodní hranice Čech, kudy se odedávna chodilo do Polska, ve strategicky důležitém průsmyku. Tímto místem proudila už stáda prehistorických zvířat a v jejich stopách také první lidé, osídľující kotlinu v paleolitu. Kotlina byla velmi exponovaná i v dalších dobách, kdy tudy procházely karavany kupců i armády vetřelců, vnikajících tudy do Čech.¹

Dejme slovo vzpomínce slavného náchodského rodáka, spisovatele Josefa Škvoreckého (*1924, jeden z nejvýznamnějších českých poválečných prozaiků, narodil se a vyrůstal v Náchodě, svoje rodné město popisuje jako Kostelec v mnohých svých dílech, např. *Zbabělci*, *Prima sezóna*, *Sedmi-ramenný svícen*, *Příběh inženýra lidských duší*) ze svého životopisu *Příběh neúspěšného tenorsaxofonisty* (vydaného roku 1994 v Praze): „*V ranném dětství promlouvala ke mně historie ze všech stran a mnoha různými jazyky. Renesanční zámek, vévodící městu, vystavěli na ruinách pevnosti, pocházející snad z jedenáctého století; zbytky jejich kamenných hradeb se vinuly po prudkém skalnatém svahu dolů a končily smradlavou věžičkou, prý bývalou zámeckou hladomornou, údajně dosud plnou starodávných kostí.*“

První zmínka o náchodském okolí v historických pramenech je v Kosmově kronice a upomíná na místo, kam kníže (a od roku 1085 první český král) Vratislav II. svolal v roce 1068 předáky knížectví, aby jim představil nového pražského biskupa. Samotné jméno Náchod lze nalézt poprvé až v listině břevnovského opatství z 8.8.1254. Rozsáhlé území tehdy patřilo významnému feudálovi Hronovi z rodu Načeraticů. Ten založil na vyvýšeném ostrohu nad řekou Metují pevný kamenný hrad a pod ním město.²

V plejádě dalších majitelů slavných jmen se dále na panství

Obr. 1

Obr. 2

¹ Baštecká, L-Ebelová, I: Náchod. S. 15.

Bouza, E.: Dějiny Náchoda. In: Náchod 1254-1979. Nestr.

² Viz pozn. č. 1. S. 19.

náchodském střídají král Jan Lucemburský, Hynek z Dubé, Anna Svidnická, Beneš Silný z Dubé, Jetřich z Janovic, Boček z Kunštátu a z Poděbrad.

Po celou dobu husitských válek byl hrad v rukou husitů a jeho osádka musela proto čelit útokům z katolického Slezska. Roku 1437 hrad i s městem dobyl husita Jan Kolda ze Žampachu, který odtud podnikal loupeživé výpravy do Čech i Slezska, roku 1440 se dokonce pokusil o dobytí Prahy. Později v tomto pokračoval i jeho syn Kolda ml. ze Žampachu. Jiří z Poděbrad získal své právoplatné dědictví roku 1456, kdy se hradu zmocnil vojenskou silou.

Významnými majiteli, jejichž vláda na panství je spojena s rozsáhlou stavební činností, byl rod Smiřických, ve druhé polovině 16. století jeden z nejbohatších v Čechách. Zikmund Smiřický ze Smiřic koupil Náchod roku 1544 a ten zůstal tomuto rodu v držení do roku 1620, kdy jim byl zabaven v rámci pobělohorských konfiskací za účast ve stavovském povstání. Poslední mužský člen rodu Albrecht Jan Smiřický, který zdědil náchodské panství roku 1614, byl aktivním účastníkem stavovského odboje. Jednání povstalců se uskutečňovala v jeho pražském paláci na Malé Straně, osobně se účastnil květnové defenestrace roku 1618, byl jedním z třiceti direktorů a snad pomýšlel i na to stát se českým králem. Jeho ambicím však učinila konec neočekávaná smrt roku 1618. Náchodské panství získala Markéta Salomena a na zdejším zámku strávil poslední noc v Čechách Fridrich Falcký, tzv. zimní král, když se zde zastavil při svém útěku ze země po porážce na Bílé hoře. Dodnes je v dlažbě na Karlově náměstí obnovována podkova, kterou prý zimní král zde ztratil a lidé na ni šlapou ve víře, že jim to přinese štěstí.

Mezi popravenými 27 českými předáky na Staroměstském náměstí 21. 6. 1621 byl i náchodský měšťan, člen stavovského direktoria, Tobiáš Štefek z Koloděj.³

Majetek Smiřických propadl konfiskacím. Jméno slavného rodu si vypůjčil pro svého hrdinu Dannyho ze série knih, odehrávající se v jeho rodném městě spisovatel Josef Škvorecký, ne náhodou, zjistil spřízněnost s jednou z větví rodu.⁴

Roku 1623 koupila náchodské panství Marie Magdalena Trčková z Lobkovic, líčená jako hrabivá šlechtična, poddanými nazývána „zlá Manda“. O několik let později (1629) jej postoupila svému synovi

Obr. 3

³ Viz pozn. č. 1. S. 81-86.

⁴ Škvorecký, J.: Příběh neúspěšného tenorsaxofonisty. S. 18, 20.

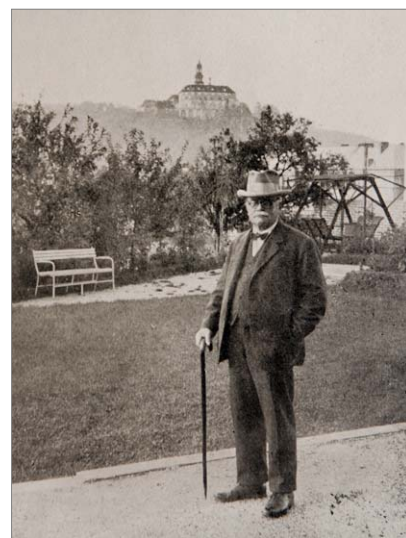
Adamovi Erdmanovi Trčkovi z Lípy. Adam byl posledním majitelem panství, pocházejícím z české šlechty. Byl švagrem velitele císařských vojsk Albrechta z Valdštejna (o němž není zcela vyloučeno, že se snad na náchodském zámku roku 1583 narodil) a věrně stál po jeho boku až do jeho smrti 25. 2. 1634, kdy byl spolu s ním zavražděn v Chebu.

Téhož roku přešel hrad i s panstvím, znovu jako císařský konfiskát, do rukou italského šlechtice Ottavia Piccolominiho de Arragona jako odměna za odhalení a potlačení Valdštejnova spiknutí. Paradoxně se spolu s ním vrátil na náchodský zámek dopis, v kterém Trčka doporučuje tohoto úspěšného válečníka do Valdštejnových služeb (stal se velitelem jeho osobní stráže). Rod Piccolomini, z něhož pocházel i papež Pius II, vlastnil panství do roku.

Roku 1792 koupil panství Petr Biron, vévoda Kuronský a Zaháňský, který pozvedl úroveň zdejšího kulturního života, mimo jiné na zámku zřídil divadlo. Po jeho smrti roku 1800 panství zdědila jeho nejstarší dcera Kateřina Frederika Vilemína, vévodkyně Zaháňská, dobře známá jako paní kněžna z románu Babička od Boženy Němcové.⁵

Roku 1842 panství zakoupil princ Jiří Vilém Schaumburg-Lippe (1834-1906) za 2 500 000 zlatých. Tento německý rod na Náchodě vládl až do konce 2. světové války, po níž byl všechn majetek zkonfiskován a přešel do správy státu. Zajímavý názor na knížecí rodinu zastával Jiří Stanislav Guth-Jarkovský (1861-1943), spisovatel, propagátor sportu i ceremoniář prezidenta T.G.Masaryka, autor řady knih o pravidlech chování. Působil čtyři roky jako vychovatel v princově rodině, do Náchoda se odstěhoval po smrti manželky Anny a zde také zemřel. „Podivno, že tam u té větve panující německé rodiny, kde by toho člověk jistě nejméně očekával, učil a naučil jsem se demokratismu. ...mnohem více demokratickou (nežli bývalá šlechta bývalo německé panstvo náchodské, které přese svoje německví pohlíželo na Čechy... mnohem příznivěji nežli příslušníci české šlechty.“ Tak píše ve svých Pamětech (díl 1. Doby mládí – doby štěstí).⁶

Významná strategická poloha Náchoda, důvod, který přiměl rytíře Hrona vybudovat zde pevný hrad a město, byla i důvodem pro vybudování jednoho z největších objektů pohraničního opevnění - Dobrošovská pevnost na protějším kopci, součást linie těžkého opevnění severní hranice pro obranu země před fašistickým Německem v třicátých letech 20.století.

Obr. 4

⁵ Viz pozn. č. 1. S.89-147.

⁶ Kalábová, H.-Jánský, Z.: Generál jízdy Vilém princ ze Schaumburg-Lippe. S. 21, 23.

Z dalších významných osobností, spjatých s Náchodem, nelze opomenout alespoň zmínkou:

Antonín Strnad (1746–1799, narozen v Náchodě)

Matematik, astronom, meteorolog, ředitel hvězdárny v Klementinu, profesor a rektor pražské univerzity, čestný měšťan Prahy

Josef Regner (1794–1852, zemřel v Náchodě)

Ppáter Havlovický z Jiráskovy kroniky "U nás", nejznámější pos-tava Náchodska z doby národního obrození, celý život usiloval o hmotné a duchovní povznesení lidu

Josef Myslimír Ludvík (1796–1856, zemřel v Náchodě)

Náchodský kaplan, obrozenecký kněz, historik a badatel, autor prvních dějin Náchoda "Památky hradu, města a panství Náchoda" z roku 1857

Jan Karel Hraše (1840–1907, zemřel v Náchodě)

Ředitel a inspektor náchodských škol, archeolog, historik, spisovatel, autor dějin Náchoda do roku 1740, zakladatel městského muzea

JUDr. Josef Čížek (1861–1934, zemřel v Náchodě)

Starosta města, mimořádná osobnost, ochotník, člen Sokola, čelný funkcionář mnoha spolků, velmi se zasloužil o rozvoj města

Jan Letzel (1880–1925, narozen v Náchodě)

Architekt, patřil mezi nejlepší žáky Jana Kotěry, realizoval mnoho významných staveb v Japonsku, projektoval tzv. Hirošimský dóm, zničený při atomovém výbuchu v r. 1945, troska zapsána do seznamu kulturního dědictví UNESCO⁷

Vratislav Blažek (1925–1973, narozen v Náchodě)

Známý český dramatik a filmový scenárista, autor scénářů k filmům: Starci na chmelu, Dáma na kolejích, Světáci, i písňových textů: např. Den je krásný, Dáme si do bytu

Obr. 5

⁷ Viz pozn. č. 1.

www.mestonachod.cz, srpen 2008

2

Počátky fotografie v regionu

Vynález fotografie vstoupil do dějin v roce 1839 a první fotografickou technikou používanou v praxi byla daguerrotypie, nazvaná podle svého tvůrce L. J. M. Daguerra. Takové obrázky nevznikaly na principu negativ-pozitiv jako pozdější techniky, šlo tedy o unikátní exempláře, dnes velmi cenné také proto, že byly náchylné k poškození díky nestálosti fotografického obrazu. Do Čech nový objev pronikl poměrně záhy a to díky jednak profesoru pražské univerzity Ferdinandu Hesslerovi, který si znalost daguerrotypie osvojil v zahraničí, a jednak díky vídeňskému fyzikovi Andreasi von Ettingshausenovi, který se osobně znal s Daguerrem a který seznámil s daguerrotypií také dalšího významného fyzika v českých, rektora piaristické koleje v Litomyšli, Ignace Floruse Staška. Dne 2 června 1840 daguerrotypovali a společně tak vytvořili snímek pošty v Litomyšli, který je nejstarší dochovanou fotografií nejen ve východních Čechách, ale v Českém království vůbec.

V této době se praktická daguerrotypie provozuje v Čechách pouze v Praze, Litomyšli, Brně a Plzni. Není tedy příliš pravděpodobné, že by i v Náchodě daguerrotypie vznikaly. Ty, jež má ve svých sbírkách Regionální muzeum v Náchodě a náchodský zámek, byly tedy nejspíše importovány odjinud, zejména členy šlechtických rodin.⁸

Nové médium fotografie ve své praktické podobě proniká do Náchoda v šedesátých letech 19. století. Právě včas na to, aby mohlo zaznamenávat dynamickou přeměnu podhorského městečka v hospodářské i kulturní centrum celého zdejšího kraje. V první polovině šedesátých let 19. století, tedy v době vzniku první zdejší velké textilní továrny, žije v Náchodě necelých 3000 obyvatel.

Obr. 6

⁸ Scheufler, P.: Počátky daguerrotypie v Království českém. www.scheufler.cz. (26.8. 2008).

Zikmund, J.: Daguerrotypie ve východních Čechách. S. 8-9.

Vznikají tu hned dva profesionální fotoateliéry.

Jako první otevřel svůj fotografický ateliér **Theodor Pozděna**. Narodil se v Náchodě 1. února 1844 jako syn náchodského měšťana a truhlářského mistra Antonína Pozděny. Vystudoval malířství na vídeňské akademii a fotografii se věnoval ve svém ateliéru na Krajském předměstí. Jeho práci bohužel předčasně ukončila smrt (tuberkulóza) ve válečném roce 1866 ve věku pouhých 22 let. Fotografie, které bychom mu mohli připsat, se nedochovaly.⁹

Také druhý z fotografů, **Antonín Markl**, skončil v Náchodě svou činnost toho roku, a to záhadným zmizením z města.

Do náchodské fotografické historie se zapsal jako fotograf a rafinovaný pruský špion prusko-rakouské války v jedné osobě.

„Jedná se o špiona z roku 1866. Výzvědná služba Průšáků už tenkrát byla výtečná, přímo geniální. Průšáci předem věděli u nás o každém kameni – a všechny operační plány rakouské armády měli napřed v rukou. Krajinu kolem Náchoda ovládali do všech podrobností. Roku 1865 usadil se v Náchodě nový fotograf, jménem Antonín Markl, Průšák, který si ale brzo získal obliby obyvatelstva. – Fotografoval dobře a zhotovoval portréty pro nemajetné zdarma a bohatým za plat. Zejména se však zajímal o okolí a pilně sbíral krajinské snímky, které fotografoval, jak říkal, pro sebe, aby měl na Náchodsko památku. Ač v Náchodě bylo tehdy plno vojska, přece nevzniklo proti tomuto Průšákovi nejmenší podezření. Krátce před vypuknutím války fotograf Markl z Náchoda zmizel. Když Průšáci překročili a obsadili Náchod a postranními cestičkami vpadli v bok rakouským regimentům na Brance, pozdě teprve se ukázalo, že fotograf Markl byl německým špionem a že plného půl roku fotografoval v Náchodě pro pruský generální štáb!“¹⁰ Takto ho odhalil v roce 1925 redaktor Náchodských listů F. K. Zachoval v článku „Náchodský špion“.

Antonín Markl byl však bez pochyb šikovný autor vizitek, které signoval „*Anton Markl Fotograf in Nachod*“. (viz obr. 8, 9).

Zavedením vizitkové fotografie způsobil pařížský fotograf Disdéri v roce 1854 mohutnou portrétní revoluci. Bylo to tři roky po objevení mokrého kolódiového procesu Frederickem Scottem Archerem - techniky, která vynález fotografie masově rozšířila zrychlením a zlevněním celého procesu. Daguerrotypie jako původní, nejstarší praktický způsob zhotovování fotografií, známý od roku 1839, se v 60. letech již téměř nepoužíval. Daguerrotypické portréty byly reprezentativními díly

Obr. 7

⁹ O. Šafář: Náchod 1866-1916. Okr. muzeum v Náchodě 1986.
Státní oblastní archiv v Zámruku, příslušná matrika.

¹⁰ Pruský špion z r. 1866. In: Od kladského pomezí 1927-1928. S. 159.
Přetištěno z Náchodských listů č. 16, roč. 28.

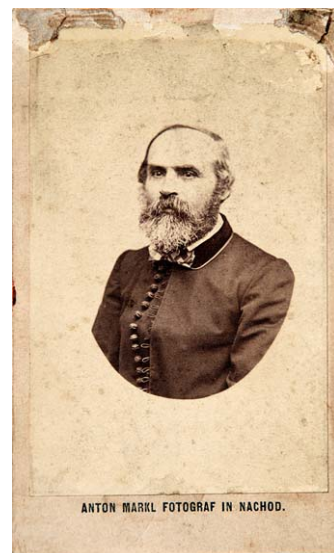
a unikátními originály, podobně jako malířská díla. Pro jejich vytvoření byl často fotograf nucen upevňovat hlavu portretovaného člověka ke speciální podpěře, aby zamezil pohybové neostrosti snímku při mnohaminutových expozicích. To již nyní nebylo zapotřebí a navíc ze sezení mohlo vzniknout až 12 fotografií na jedné negativní desce. Kolódiová technika také nebyla jednoduchá. Využívala kolódia jako nosiče i pojidla krystalků halogenidů stříbra na skle. Desku bylo nutno exponovat i vyvolat ještě za vlhka (kolódium nalito na podložku rychlým vprcháváním rozpouštědel ztuhlo v pevnou, sklovitě průhlednou, ohebnou blánu, nepřijímající vodné roztoky, jestliže by zaschlo, vývojka by již nepronikla do vrstvy). Takto vznikly velmi kvalitní obrazy a technika přetrvala až do počátku dvacátého století.

Karton, na němž byl nalepen pozitiv, míval rozměry okolo 6,3 x 10,2 cm. Podle doby vzniku byly okraje kartonu i rub ve fotografických ateliérech různě dekorativně zdobeny. Ukládaly se do upomínkových fotoalb. Díky vizitkám, které způsobily explozivní rozšíření tohoto média, byla šedesátá léta 19. století nazývána „zlatým věkem fotografie“.¹¹

Avšak rozřešení špionážní aféry se zatím nedočkáme. Nynější ředitelka okresního archivu v Náchodě Lydia Baštecká obvinění Markla zpochybňuje ve svém článku „Vyzvědači z Náchoda ve válce 1866“, publikovaném roku 2006 v regionálním periodiku Rodným krajem. Naznačuje i možnost, že údajný špion je totožný se známým fotografem a chemikem Antonínem Marklem, který si přihlásil fotografickou živnost v Praze v roce 1858, roku 1863 vydal první fotografickou příručku v české řeči „Fotografie nynější doby na základě vědy a zkušivosti založená“ a v roce 1870 publikoval příručku zabývající se světlotiskem (tato reprodukční technika byla vytvořena v roce 1868 Jakubem Husníkem za použití chromované želatiny, umožňovala tisk kvalitních polotónových obrazů v malých nákladech).¹²

Markl se totiž narodil ve východních Čechách, ve Dvořisku u Chocně roku 1836. Jeho pestrý život je podrobně popsán a zde zaujme fakt, že někdy v polovině šedesátých let odchází z Prahy na venkov a další zmínky o něm nalézáme až v listopadu 1866 v Židlochovicích na Moravě, kde se mu narodilo první dítě.

Porovnání náchodských vizitek s těmi, publikovanými v Galerii c. k. fotografií od Pavla Scheuflera, by této teorii nasvědčovalo, adjustace na kartonu i písmo je takřka totožné. Mně se jeví zajímavou a pravděpodobnou i možnost třetí, která padla v rozhovoru s paní ředitelkou Bašteckou, totiž že špion oprav-

Obr. 8

Obr. 9

¹¹ P. Scheufler: Teze k dějinám fotografie v letech 1839-1918.

¹² P. Scheufler: Galerie c. k. fotografií, V. Birgus, P. Scheufler: Fotografie v českých zemích 1839-1999.

du existoval a použil pro svoji činnost falešné jméno renomovaného fotografa. Tuto tezi považuje za možnou i sám Pavel Scheufler. Navíc v článku Náchodský špion se důrazně opakuje, že Markl byl Prušák, ač samotné jméno by tomu odporovalo.

V letech 1866 až 1867 nebyl ve městě žádný fotograf a obyvatelé využívali služeb fotografů cizích. Patrně sem dojížděli například z Jaroměře, kde v té době ateliéry byly. V nedalekém Josefově působil i fotograf, který vytvořil první spolehlivě datované fotografie Náchoda, **Josef Lorenz**. Jeho osobní data neznáme, ale víme, že v listopadu 1855 Josef Lorenz pracoval jako kočovný fotograf v Liberci. V polovině šedesátých let si pak zřejmě zařídil stálý fotografický ateliér v pevnostním městě Josefově, kde se dala očekávat dobrá klientela mezi důstojníky.¹³ I kvůli technické náročnosti fotografického řemesla v době mokrého kolódiového procesu hledali většinou později kočovní fotografové trvalé místo k usazení. Pro práci v exteriéru bylo zapotřebí připravit k použití mokré desky a ihned po expozici je vyvolat. Byl nucen tedy mít u sebe vyvolávací bednu s černými rukávy, anebo přímo vůz se vši potřebnou technikou a chemií, jako například jeden z prvních válečných fotografů Carol Popp de Szathmari, který v krymské válce od roku 1853 vozil svoji pojízdnou fotolaboratoř ve speciálně uzpůsobeném kočáře. V této válce se však více proslavil Angličan Roger Fenton, přestože jeho snímky nezachycovaly přímo válečnou vřavu. Ten musel kvůli tomu, aby přivezl své fotografie z válečného pole, provádět množství náročných úkonů – vyčistit desky, pokrýt je kolódiem, s bromidem nebo jodidem draselným, počkat, až se na nich utvoří film v celistvé vrstvě, poté je zcitlivět ponořením do dusičnanu stříbrného, ještě vlhké vložit do kazet nepropouštějících světlo, a pak teprve mohl do terénu, hned po exponování spěchal opět do vozu, kde vyvolával, ustaloval, sušil nad plamenem a leštil, aby vzniklými fotografiemi mohl okouzlit královnu Viktorii.¹⁴

Obr 10

¹³ P. Scheufler: Galerie c. k. fotografů, Fotografické album Čech 1839-1918.

¹⁴ Scheufler, P: Teze k dějinám fotografie v letech 1839-1918.

Ani Lorenz neměl práci jed-nodušší, když pořizoval snímky pro pozoruhodné fotoalbum z událostí prusko-rakouského válečného konfliktu, které vydalo ještě v prosinci 1866 Grégrovo nakladatelství v Praze. Soubor byl vydán pod názvem „Místa války 1866“ vlastním nákladem autora. Svědčí to o podnikavém duchu Lorenzově a jeho smyslu pro aktuální využití nového média. 43 záběrů je adjustováno klasicky pro zavěšení na zeď, ne ve formě vizitek. Fotografie válečných událostí vyvolaly obdiv i v zahraničí, některé z nich byly vystaveny v roce 1869 v Berlíně. U nás je tento cyklus považován za velmi významný, jediný svého druhu.¹⁵ (Viz obr. 10, originální tisk z tohoto cyklu a zároveň nejstarší dochovaná fotografie Náchoda.)

Prusko-rakouský konflikt byl tehdy v povědomí široké veřejnosti vnímán velmi hluboce a Náchod s okolím jím byl poznamenán opravdu silně, tradice jsou zde živé dodnes. Byla to nejkrvavější válka 19. století na našem území. Výsledkem kruté bitvy u Náchoda 26. června 1866 byla rakouská porážka a mnohatisícové lidské ztráty, následovala pruská okupace města a celkově nepříznivé politické změny.¹⁶

Josef Lorenz vytvořil většinu nejstarších známých fotografií měst a vesnic severovýchodních Čech. Zdokumentoval i založení vojenského hřbitova s majitelem panství Vilémem Schaumburg-Lippe a jeho společností v říjnu 1866 na konci zámecké aleje. Tato fotografie, často publikovaná, je zřejmě první žánrovou fotografií v Náchodě. Naaranžovaná scéna s postavami mezi čerstvě vytvořenými hroby a pomníky působí velice živě a svědčí o dobrém smyslu fotografa pro kompozici snímku. Taková aranžmá vycházela z malířských pláten, jimž se fotografie v těchto raných dobách snažila podobat. Z jeho ateliéru pocházejí i některé další fotografie Náchoda, z roku 1867 až 1870.

Z počátků jeho tvorby se dochovaly i kolorované snímky na slaném papíře, datované rokem 1854. Tzv. slaný papír byl v té době oblíbený kopírovací materiál. Světlocitlivá vrstva se nacházela přímo v papírovině a tak působil vzniklý obraz poněkud matně a často byl domalováván kvašovými barvami. Kolem roku 1860 se slané papíry přestaly používat.¹⁷

Obr. 11

¹⁵ Scheufler, P.: Galerie c. k. fotografů. S.30-31.

¹⁶ Baštecká, L.- Ebelová, I.: Náchod. S. 168-174.

¹⁷ Scheufler, P.: Historické fotografické techniky. S. 12-13.

Fotografická rodina Kolínských

Fridolín Josef Kolínský (6. 3. 1844–1873) položil základní kámen fotografické tradice rodiny Kolínských na Náchodsku tím, že využil fotografického vakua a v roce 1868 otevřel svoji fotografickou dílnu v pavlačové prosklené nástavbě na dřevěném domě svého otce č.p. 57 na Horském předměstí (dnešní Karlovo náměstí). Fridolín Josef Kolínský byl jedním ze šesti dětí výtvarně nadaného soustružnického mistra Josefa Kolínského, váženého náchodského měšťana. Jeho doménou byla portrétní tvorba, portrétoval i řadu významných osobností, za všechny jmenujme např. fotografické portréty Jana Karla Hrašeho, historika a významné osobnosti ve školství a kultuře, s chotí z roku 1870 (viz obr. 5). Kromě toho byl také autorem dokumentárních snímků, např. dokumentace stavby náchodského pivovaru, dokončeného v roce 1872. Na vizitce se dochovala i fotoreprodukce plánu na stavbu pivovaru - první náchodská technická fotografie a snímek běloveských lázní cca z roku 1870¹⁸. Můžeme jen litovat, že i jeho fotografickou dráhu ukončila smrt v mladém věku.

Na jeho místo nastupuje taktéž talentovaný mladší bratr **Petr Pavel Kolínský** (29. 6. 1851–6. 1. 1939) a vede „fotoatelír“, jak se tehdy říkalo, po mnoho let, od roku 1873 až do dvacátých let. Je autorem velkého množství velmi kvalitních portrétů, skupinových portrétů, reportážních i místopisných snímků z Náchodska. Svědčí o jeho vysoké profesionalitě a umění retušerském. Jeho služeb využívala i knížecí rodina (německý rod Schaumburg-Lippe koupil náchodské panství roku 1842). Kolínský se na rubu kartonových podložek snímků označoval jako „*Fotograf jeho knížecí Jasnosti prince Viléma ze Schaumburg-Lippe*“ a využíval k reklamě i knížecí erb s korunou. Po roce 1875, kdy došlo k úpravám dnešního Karlova náměstí, přestěhoval svůj ateliér do Palackého ulice čp. 27, kde byly pro tento účel upraveny půdní prostory¹⁹ (viz

Obr. 12

Obr. 13

¹⁸ Šafář, O: Rodina Kolínských, náchodští fotografové. Stopami dějin Náchodska 9. S. 205.

¹⁹ Viz pozn. č. 12. S. 206.

obr. 13). Někdy v této době vznikla fotografie původního ateliéru, kterou pravděpodobně pořídila sestra Jenovéfa, později také náchodská fotografka, pod jménem Vefa Lindaurová. Na pavlači domu je možno rozeznat fotografa a jeho dvě dcery.²⁰ (viz obr.12) Je to doba, kdy město značně mění svou tvář a rozrůstá se. Roku 1875 tu máme i první železnici na trati Choceň–Broumov. Dochované místopisné fotografie Petra Kolínského mají tedy obrovskou dokumentární hodnotu.

Vznikaly zřejmě i díky jeho pohotové reakci na zájem prvních turistů o suvenýry v podobě vizitkových fotografií navštívených míst.

Místopisná fotografie nabývala v Čechách postupně na stále větší oblibě již od šedesátých let, kdy například v prosinci 1863 Jan Neruda ohlásil vydávání „*alba nejkrásnějších krajín v Čechách a na Moravě, vzatých dle přírody*“ od významného pražského fotografa Františka Fridricha, jehož firma měla zastoupení též v lázeňských městech a úspěšně zdolávala i zahraniční konkurenci v Paříži, Hamburku i Vídní²¹.

Vedle této produkce pořizoval Kolínský i tehdy módní fotografie nejrozličnějších skupin a spolků či lidmi vytvořené a pečlivě naaranžované živé obrazy a alegorie. Dokumentoval rozvoj společenského života města i žánrovými fotografiemi různých slavností a významných akcí.

Kolínský i v době meziválečné úspěšně čelil konkurenci. Například fotoreportáž z návštěvy prezidenta Tomáše G. Masaryka v červenci roku 1926 v Náchodě pořizoval též Jindřich Bárta i fotograf pobočky pražské firmy Langhans, jak je patrné ze snímků, dochovaných v Regionálním muzeu v Náchodě. Později měla firma Kolínský finanční problémy, nezachránil ji ani vstup nového kapitálu, když se Petr P. Kolínský v roce 1922 spojil s Jaroslavem Hlavničkou (nar. 1893 v Rožmitále)²², jak vidno ze změny názvu firmy Kolínský – Hlavnička. Podnik skončil ještě za života P. P. Kolínského. Údajně rodina žila „nad poměry“. Po smrti Petra Pavla Kolínského ve věku 88 let roku 1939 již nikdo z rodiny s fotografováním nic společného nemá, syn Kolínského po válce pracuje jako poštovní úředník²³.

Jeho sestra Jenovéfa, provdaná za akademického malíře a chrudimského fotografa Ignáce Lindauera z Chrudimi (sňatek 22.11.1892 v Náchodě), známá jako **Vefa Lindaurová** (3. 1. 1856–11. 1. 1937) si otevřela svoji živnost na rušném nároží Kamenice a Plhovské ulice pod názvem „*fotografické*

Obr. 14

²⁰ Kříž, Antonín, sběratel a přítel rodiny Kolínských

²¹ Scheufler, P.: Galerie c. k. fotografů. S. 22.

²² Státní okr. archiv v Náchodě, Rejstřík živností řemeslných a svobodných 1907-1924.

²³ viz pozn. 14.

a malířské atelié“²⁴ (viz obr. 12). Oproti tvrzení, že začala působit v Náchodě od roku 1902, zápis v příslušném rejstříku živností dokazuje počátek jejího fotografického podnikání v roce 1893.²⁵ Tomuto časovému zařazení odpovídá i nález zajímavého souboru skupinových fotografií sousedů z přilehlých obcí k Náchodu (Babí, Lipí, Běloves), navštěvujících neděli co neděli bohoslužby v náchodském kostele. Autorství Věfy Lindaurové lze zřejmě připsat také zajímavé fotografii živého obrazu, vytvořeného k památce 300letého výročí narození J. A. Komenského v roce 1892. Akce se účastnili i významné osobnosti Náchoda, na čelním místě pečlivě zaranžovaného obrazu můžeme vidět i samotnou fotografku (viz obr.14, výřez). Do roku 1892 spadá také její nejstarší dochovaná fotografie krajiny, celkový pohled na Náchod z Roudného, je to jeden z mála jejích snímků tohoto žánru.

V počátku nového století se věnovala převážně portrétní tvorbě, v secesních rodinných fotoalbech majetných náchodských občanů vynikaly její snímky batolat a dítek, jako žena oplývala citem pro zachycení dětské tváře. Její fotografie krajinného charakteru najdeme jen velmi zřídka. Ale věnovala se i jiným druhům zakázkové fotografie. V Regionálním muzeu v Náchodě jsem našla soubor jejích dokumentárních fotografií vesnických školních budov na Náchodsku, provedených ve velikosti cca A4 a adjustovaných v dekorativních kartonových paspartách (viz. obr. 16). Její manžel Ignác Lindauer, s kterým spolupracovala, se věnoval převážně malířské tvorbě, viz například reklamní poutač na již tehdy oblíbené (dnes bohužel zlikvidované) Lázně Běloves (obec Běloves je součástí Náchoda). Reklama byla rozmnožena fotografickou cestou a vložena do stejné ozdobné pasparty se zlatým okrajem, které používala pro své zvětšeniny v té době i jeho žena.

Obr. 15

²⁴ Šafář, O: Rodina Kolínských, náchodští fotografové. Stopami dějin Náchod-Náchodska 9. S. 206.

²⁵ St.okr. archiv v Náchodě

Ženy profesionálně se zabývající fotografií nebyly v počátcích tohoto média nijak výjimečným zjevem, zvláště pak u nás. Vůbec první fotografkou v Čechách byla patrně Theresie Dela, vlastním jménem Bunzlová, která si zapsala fotografickou živnost roku 1852 v Praze na Starém Městě. I v jiných městech se fotografické činnosti chopily ženy, například Františka Baumruková v Jindřichově Hradci, Ida Svobodová v Prahaticích, Karolína Quastová v Písku, Anna Stossová v Českých Budějovicích, a další.²⁶

Paralelou v této souvislosti je i neobyčejná osobnost té doby v Anglii, Julie Margaret Cameronová (1815–1879), jejíž působivé portrétní studie nás udivují dodnes, přestože se svou tvorbou začala až ve svých 48 letech. Můžeme ji označit za vůbec nejvýznamnější fotografující ženu 19. století. Její snímky mají zvláštní snivou nostalgickou náladu, často odvážně lámala zažitá kompoziční i technické zásady a počínala si na svou dobu dost nekonvenčně.

Obr. 15

²⁶ Scheufler, P: Galerie c. k. fotografů. S.30-31.
Skopec, R.: Dějiny fotografie II. S. 7.

Přelom století

Díky rychlému rozvoji města, spjatého s rozvojem textilního průmyslu zde v 90. letech pracuje i fotograf a malíř **Eduard Hejzlar**, sám sebe označující přídomkem „*akademický malíř*“ (z jeho práce možno uvést například skupinovou fotografii 14 mužů jako upomínku na sokolské závody v roce 1895).

Na přelomu století v Náchodě působil také **Karel Krouský**. Zřejmě zde v tomto oboru pracoval jen krátce, protože jeho fotografie možno najít jen ojediněle, K. Krouského představujeme typickou ukázkou tehdejší fotografické ateliérové produkce, pěkně vypracovanou vizitkovou podobiznu mladého páru.

V roce 1901 ohlásil svoji fotografickou živnost **Osvald Brich**, narozený roku 1879, původem z Brandýsa nad Labem. Mohu o něm zatím říci jen to, že na konci roku 1900 byl majitelem bytu v domě čp. 149 ve Slezské ulici, kde žil s manželkou, novorozenou dcerou a ovdovělou tchýní, na stejné adrese měl v té době přihlášenou provozovnu svého hlavního povolání – činnost fotografickou.²⁷ Jak vidno z absence jakýchkoliv nálezů fotografií, které by mu byly možné připsat, také fotografoval v Náchodě jen krátce.

Nahlédneme-li do adresáře náchodského okresu na rok 1902, zjistíme, že fotografickou živnost ve městě v té době provozovali Petr Kolínský, Vefa Lindaurová, a Karel Krouský. V podobném adresáři, vydaném k roku 1907, již mezi jmény, uvedenými u fotografických živností nefiguruje. Vedle P. Kolínského a Vefy

Obr. 17

Obr. 18

²⁷ Státní okresní archiv v Náchodě, Arch sčítací ...ze dne 31.12.1900, Rejstřík živností svobodných 1899-1906

Lindaurové vidíme zde i jméno **Jindřicha Bárty** (3. 3. 1881–2. 3. 1929).

Tento mladý fotograf se stává jejich významným konkurentem. Narodil se 3. března 1881 v Náchodě na Krajském předměstí jako syn cejchmistra stejného jména, jehož rodina pocházela z Lomnice nad Popelkou a zabývala se obchodem.²⁸ Dne 17. 11. 1905 si přihlásil fotografickou živnost (odhlášena byla až roku 1934, měl tedy zřejmě po své smrti v rodině pokračovatele)²⁹ Postupně se jeho ateliér vypracovává na největší náchodský fotozávod, otevírá též filiálku v České Skalici. V náchodském muzeu je možné najít hodně z jeho práce.

Na zadní straně kartonu bývá označení: „*Moderní fotografie Jindřich Bárta. Momentní i časové snímky. Reprodukce. Umělé kolorování. Zvětšování ve všech velikostech. Dětské snímky. Skupiny svatební i spolkové*“. Jak bylo v té době obvyklé, převažuje portrétní tvorba, kvalitně provedená i adjustovaná na kartonech většinou velikosti kabinetky. Zákazník je obdržel ve vkusném pytlíčku z průsvitného papíru s natištěnou dekorativní vizitkou firmy. V jeho tvorbě je hojně zastoupena též dokumentární fotografie. Jsou to cenné záběry ulic Náchoda, významných budov, např. interiéry vyzdobených sálů hotelu U Beránka, z akcí, např. z 29. října 1918, kdy v Náchodě vyvrcholily hlavní oslavy československé státní samostatnosti. Večerní snímek vchodu do hotelu U Beránka zachycuje sbírku památek na staré Rakousko, strhaných z veřejných budov, které se na schodech od časného rána vršily, s diváky kolem. K mému překvapení jsem v náchodském regionálním muzeu objevila i dílko, nesoucí typické znaky náležející ke stylu secesního piktorialismu. Dlouhovlasá dívka vzhledu nymfy, zasněného výrazu, spočívá oděná v nadýchané splývající bílé říze v jakési lastuře na pozadí pískovcových skal. Odhaduji na nedaleké Adršpašské skály, již tehdy oblíbené romantické výletní místo.

Ta fotografie mi připomíná ranou tvorbu Františka Drtikola, který byl spolu s Vladimírem Jindřichem Bufkou hlavním představitelem secesního piktorialismu u nás. Drtikol v této době, sahající do začátku dvacátých let, používal hojně ušlechtilé tisky, zásahy do negativů, malovaná pozadí. Ženy na jeho fotografiích „*měly podobu jak zasněných víl symbolismu s radostným prožitkem života a erotiky, tak osudových žen, v nichž se mísila symbolika sexu a smrti*“ (Pavel Scheufler).

Bárta byl velmi produktivním fotografem. Nechyběl se svou fotografickou technikou nikde, kde se něco dělo. V Náchodských listech ze dne 15.6.1928 například inzeroval, že má „*k dispozici zdařilé snímky z veřejného sokolského cvičení v Babí 10. června ve dvaceti různých variacích.*“

Obr. 19

Obr. 20

²⁸ Státní oblastní archiv v Zámruku, příslušná matrika narození

²⁹ Státní okresní archiv v Náchodě, Rejstřík živností svobodných 1899-1906

Ještě měsíc před svou náhlou smrtí 2. 3. 1929 inzeruje v Náchodských listech, že fotografuje ve svém fotoateliéru u nádraží před tradičním Šibřinkovým plesem. V té době slavili jeho rodiče zlatou svatbu.³⁰

Od roku 1909 do roku 1920 měl v Náchodě přihlášenou pobočku své fotografické firmy v Dobrušce **Josef Ouřada** (nar.1886) na adrese Náchod čp. 332.³¹

Obr. 21

³⁰ Náchodské listy. 27.1.1929. S.3.

³¹ Státní okresní archiv v Náchodě, Rejstřík živností svobodných

Amatérská fotografie

Další vývoj fotografické techniky zpřístupnil fotografování širokým vrstvám zájemců o tento rychle se vyvíjející obor, stávající se i módním koníčkem. Osvobození fotografů od složité přípravy desek (díky vynálezu suchých želatinových desek v roce 1871 Angličanem Richardem Leachem Maddoxem) byl jeden z hlavních předpokladů rozmachu amatérského hnutí, samozřejmě vedle vývoje fotografických přístrojů, umožňujících dokonce exponování bez použití stativu. Velký rozmach fotografování ze záliby, podmíněný pokrokem fotografické techniky, přinesl široké konstrukční pole fotografických přístrojů, které byly přizpůsobeny nárokům amatéra. Manipulace s těmito aparáty nebyla již tolik náročná, měly úspornou stavbu, malou hmotnost i objem a sloužily menším formátům negativů než ateliérové profesionální kamery (9 x 12 cm a menší). Výroba těchto přístrojů ve větších sériích vedla ke snižování ceny amatérských fotoaparátů obecně a k ústupu od dřeva jako hlavního konstrukčního materiálu. Vedla také k vývoji nových objektivů.

Přímo revoluci způsobil roku 1887 vynález fotografického filmu na celuloidové podložce Američanem Hannibalem Goodwinem a následný začátek výroby fotopřístrojů značky Kodak na film, vyvinul je v USA George Eastman.³²

Ovšem fotografování ze záliby bylo provozováno už za daguerrotypistů. Bylo předmětem zájmu hlavně vrstev, které měly dostatek prostředků i času, proto najdeme velký počet fotografů mezi šlechtou – například kníže Rohan, hraběnka Alžběta Kinská, Žofie Chotková, pozdější manželka Ferdinanda d'Este.³³ V Čechách je za prvního českého fotoamatéra pokládán Vojtěch Kramer, augustiniánský převor v Praze, zachovala se řada jeho fotografií z let 1850–1860, zajímavý je soubor portrétů lidí různých povolání, jsou vypracované

Obr. 22

³² Scheufler, P.: Vývoj fotografických přístrojů, východiska a historické typy, www.scheufler.cz, 17.4.2008, Birgus, V.: Fotografie. In: Informatorium II.

³³ Scheufler, P: Galerie c. k. fotografů. S.30-31

talbotypickým procesem. Fotografoval i různé osobnosti Domažlicka, mezi nimi i Boženu Němcovou.³⁴

Český Klub fotografů amatérů vznikl 19. srpna 1889, tedy přesně 50 let od vynálezu fotografie a vznikají i první časopisy pro fotografy amatéry, Fotografický věstník a Fotografický obzor. Není tedy náhodou, že historii náchodské fotografie první třetiny 20. století vévodí dvě jména fotografů amatérů – byl to **Ludvík Geitner** a **Otto Raiman**, o nichž bude pojednáno podrobněji v dalších kapitolách.

Náchodský Klub fotografů - amatérů byl založen 27. září. 1924 a vstoupil do Svazu klubů fotoamatérů v Praze.

„Ušlechtilý ten sport pořádá přednášky, kurs pro začátečníky, proměňování diapozitivů. Umělecká práce fotografů, pěstuje se láska ke krásám přírody a zanechává vzácné památky budoucímu pokolení.“ (zapsal Vincenc Fikr v roce 1924).

Do vedení klubu je zvolen Ludvík Geitner a Otto Raiman. Spolek je velice aktivní od samého počátku, členové se scházejí na pravidelných schůzkách v hotelu Ro-

koš. Již 11. listopadu 1924 je pořádána odborná přednáška S. Šotka z Kutné Hory „o nových metodách krajinářské fotografie a nových fotodeskách, provázenou světelnými obrazy“.³⁵

Dne 19. 1. 1926 se v náchodském hotelu Rokoš konala valná hromada klubu, na které byl zvolen předsedou Ludvík Geitner, jednatelem Franta Dvořáček a pokladníkem Josef Škvorecký. Jistě se nemýlím, považuji-li ho za otce slavného náchodského rodáka, spisovatele Škvoreckého. **Josef Škvorecký starší** (1897–1967) pracoval jako bankovní úředník a byl též zaníceným divadelním ochotníkem, předsedou Zpěváckého spolku Hron i starostou místního Sokola.³⁶

Později v čele sdružení nacházíme i plodného fotoamatéra – **Konstantina Malinu**, který dokonce obdržel doživotní titul „čestný předseda“. Konstantin Malina se narodil 20. dubna 1879 jako syn mistra barvířského na náchodském Plhově.³⁷ Celý život pracoval jako úředník v náchodské Mautnerově

Obr. 24

³⁴ Skopec, R.: Dějiny fotografie II. S. 7.

³⁵ Náchodské listy, 1924, č. 14, s. 4

³⁶ Suchý, J.: Osobnost Náchoda – Josef Škvorecký otec... Noviny Náchod-ska 22.11.1997. S. 13.

³⁷ Státní oblastní archiv v Zámruku., příslušná matrika narození

textilní továrně na Plhově, kde také žil ve vile, v které je dnes sídlo městské policie. Fotografii se věnoval amatérsky, ačkoliv jeho snímky bývaly velmi zdařilé, kromě krajinných záběrů lze jeho um obdivovat i na výborných dokumentárních obrázcích, například z továrního prostředí. Zemřel 21. března 1957.³⁸

Jednou z činností fotoklubu byly i oblíbené fotografické soutěže a výstavy. Jedna z nejvýznamnějších výstav byla pořádána při příležitosti desátého výročí trvání republiky ve dnech od 29. června do 8. července 1928 v přednáškovém sále městského divadla pod protektorátem Josefa Bartoně-Dobenína, velkopřemyslníka v Náchodě. „*Klub...chce touto akcí upozorniti nejširší veřejnost na svoji kulturní činnost. Očekává plné pochopení svých dobrých snah, které se projeví hojnou návštěvou a přístupováním za členy klubu.*“ Takto předem inzeroval Klub fotografů – amatérů nadcházející výstavu v Zachovalových Náchodských listech dne 22.6.1928. Mezi vystavujícími autory téměř 300 fotografií byli: Ludvík Geitner, Franta Dvořáček, Otto a Rudolf Raimanové, Konstantin Malina, Mr. J. Stříbrný, Mr. R. Boes, Kejval, Beck, Sklenář a jiní. Své snímky z Egypta, Říma, Benátek i Orlických hor představil i Josef Bartoň-Dobenín ml.

Vedle převažujících krajinných snímků se členové prezentovali též dokumentárními záběry. V náchodském Regionálním muzeu například najdeme fotografii Antonína Jiráska „Příjezd slovenského Sokola“. Výstava byla prodejní, na zadní straně adjustované fotografie je cena 35,-Kč.

Již zmíněný **Franta Dvořáček**, pravý fotografický nadšenec, píše ve svém příspěvku ve sborníku Náchodsko, vydaném v roce 1933 na počest 70. narozenin Cyrila Bartoně-Dobenína, na adresu Klubu fotoamatérů: „*Od těch dob, co se uskutečnila má stará touha, abychom se sdružili ke spolupráci, my všichni, kteří z lásky zvětčujeme krásu Náchodska, a od těch dob, co vznikl zdejší Klub fotoamatérů, nesčetněkrát mohl jsem navázat nové známosti s lidmi, kteří z pouhých mých obrázků v zahraničních časopisech pochopili podivuhodné scenérické vlastnosti Náchodského kraje a došli k nám. Říká-li se, že dílo Jiráskovo a Němcové přivedlo k nám mnoho návštěv a seznámilo cizinu s Náchodskem, pak je také pravda, že Náchodsko seznámilo mnohé cizince se jmény těchto skvělých postav naší literatury, ty všechny, kterým se Náchodsko zachtělo jen podle fotografie.*“

Franta Dvořáček se fotografování věnoval velmi intenzívně asi od roku 1908. Jeho osobní údaje mi nejsou známy, ale je zřejmé, že v Náchodě vyrůstal. Ve zmiňovaném článku, nazvaném Fotografický ráj, uvádí původ své lásky k ná-

Obr. 25

³⁸ Škrabka, L. , znalec starého Náchoda, Kříž, A. , sběratel

chodskému kraji v působení ředitele Jana Karla Hraše³⁹, významné osobnosti a až do své smrti roku 1907 ředitele měšťanské chlapecké školy v Náchodě, který ho „*naučil dívat se tu na každý kámen jako na historickou památku*“ a kterému již tehdy „*svým primitivním aparátem leccos fotografoval*“.

Poněkud dojemné je jeho vyznání: „*Nepovažuji za vlastní zásluhu, že jsem vyhrál v tolika soutěžích na krajinské snímky, které vypisovala jednotlivá ministerstva s cizineckými korporacemi, to jsem nevyhrál já, to vyhrály půvaby našeho kraje.*“ Ale nejen krajinu zachycoval svým fotoaparátem, zajímaly ho i dokumenty a reportáž. Fotografoval rád zejména mizející svět, např. chalupy v Židovské ulici (viz obr. příl.21), vědom si překotných urbanistických změn té doby. Jeho snahy pohotově reportážně zachytit nejdůležitější děje hýbající tehdy nejen naším regionem, ale také celou monarchií, byly často odsouzeny k neúspěchu, když mu například, jak

Obr. 26

živě vzpomíná: „*26. července 1914 vyrazil četník aparát s hotovým již snímkem srocení lidu nad plakátem „Mým nejmilejším národům“.* A dále můžeme číst jeho povzdech: „*Kéž bych byl měl aspoň malý aparát, aby mě má stará harmonika nemohla vždycky prozradit! Zničili mi snímky s rukujícím vojskem, chytli mě pod skladištní rampou, když jsem bral zajatce, vezené do Broumova, a o něco později, když jsem chtěl zhotovit snímek, jak snímají zvony s věží chrámu sv. Vavřince, komandant komise mi briskně kopl do aparátu.*“

O jeho úspěchu v krajinářské fotografii svědčí i to, že v roce 1929 Čs. ministerstvo železnic v Praze přijalo tři jeho snímky (Bartoňova turistická útulna v Pekle, Náchodský zámek v květu, Braunovy sochy v Kuksu) k rozmnožení a umístění v nádražních budovách po republice pro propagaci turistiky⁴⁰.

Jindřich Sitte (1888 – 1951), narozen v Bělem, učitel a ředitel školy, nadaný malíř krajin, osobnost Policka, sice nežil v Náchodě, ale fotografoval zde. Vlastivědný časopis *Od kladského pomezí* provázel nejen svými ilustracemi a malbami na barevných obrazových přílohách, ale také fotografiemi. I Náchodské noviny z 14. 7. 1929 přetiskly jeho fotografii lesa u náchodského zámku, zničeného vichřicí 4. července 1929. Fotografie publikoval i jinde.

Vytvořil i velmi působivý portrét 94letého knihaře Augustina Hanuše.

³⁹ Jan Karel Hraše (1840-1907) – ředitel a inspektor náchodských škol, Archeolog, historik, spisovatel, autor dějin Náchoda do r. 1740, zakladatel městského muzea

⁴⁰ Náchodské listy, 13.4.1928, s.4

Obr. 27

Obr. 28

Dokumentární fotografie zachycující Plhov v roce 1938, v době kdy se bouřlivě rozvodnil potok Radechovka nás překvapí svou živostí, zvláště když se dozvíme, že autorovi bylo teprve 14 let (viz obr. 27, 28). **Jana Součka** (22. 2. 1924–25. 9. 1998) zaujala fotografie i film už v raném mládí, mimo to byl i vynikající radiotechnik. Po celý svůj život fotograficky mapoval Náchod, jak se postupně měnil a starou zástavbu nahrazovala nová. Systematicky se věnoval také například vojenskému opevnění, budovaném v roce 1939 v českém pohraničí – bunkry a dobrošovská pevnost.⁴¹

Mezi náchodské fotoamatéry daného období můžeme směle zařadit i známého náchodského malíře **Karla Šafáře** (1912–1998), staršího bratra historika a sběratele Oldřicha Šafáře. Kromě jeho umu zaznamenávám i častou reakci pamětníků na jeho osobu: „*To byl zlatý člověk*“. Byl také výtečným znalcem náchodské historie a motivy z náchodských ulic nejen maloval, ale také pilně zaznamenával fotoaparátem. Zajímavé jsou i jeho reportážní snímky z obsazení Náchoda Němci (viz obr.29).

První motorizované jednotky wehrmachtu dorazily do města již 15. března 1939 dopoledne, překvapeny neobyčejně studeným počasím na tu dobu. Vojáky to zaskočilo, nebyli dost oblečení, většinou neměli ani plášť. Narazili tu na stejně chladné, avšak klidné obyvatelstvo.⁴²

Obr. 29

⁴¹ www.sweb.cz/nachodsko. 14.8.2008.

⁴² Baštecká, L-Ebelová, I: Náchod. S.231-233.

Mezi náhodské fotoamatéry bychom mohli zařadit také **Stanislava Fišera** s jeho zajímavými, kvalitně zpracovanými dokumentárními snímky z ulic Náchoda. Jeho profesí bylo odborné rámování obrazů a zrcadel, jeho působiště bylo na Komenského ulici č. 335.

Ludvík Geitner

5. 7. 1862 Vídeň - 25. 10. 1951 Prachatice

Ludvík Geitner, významná osobnost náchodské amatérské fotografie, se přistěhoval se svou rodinou do Náchoda v sedmdesátých letech 19. století a roku 1878 dokončil náchodskou měšťanskou školu. Jak bylo v rodině tradicí, věnoval se obchodu a stal se z něho úspěšný obchodník - prýmkař a vážený náchodský občan. Krom toho se svou sestrou vlastnil továrnu na stuhy a prýmký v nedaleké Dobrušce. V Náchodě se aktivně zapojoval do společenského života, byl členem několika místních spolků, mimo jiné Klubu českých turistů a Sokola.⁴³

Fotografie ho zajímala od mládí. Zabýval se motivy krajinářskými i dokumentárními. Cít pro kompozici uplatňoval při navštěvování krajin a památek jakožto všímavý turista, vytvářel vlastnoručně popsaná tematická alba. Jeho zájem o život ve městě i na venkově vyústil v hodnotné dokumentární záběry. Svě práce rád rozdával známým a tak například zajímavý snímek z hasičského cvičení na náchodském náměstí asi z roku 1911, adjusťovaný na secesně zdobeném kartonu sběrateli věnovala paní Vavrušková ve svých osmdesáti letech, zobrazená zde v popředí jako malá holčička v kloboučku.⁴⁴

Mizející tvář venkova zachytil na různorodých záběrech od idylických obrazů dětí skotačících s kůzlem po pozoruhodné dokumentace namáhavé práce rolníků a dělníků. Jako

Obr. 30

⁴³ Šafář, O.: Geitner Ludvík. Encyklopedie východočeské fotografie.

⁴⁴ Kříž, A., sběratel

amatérský fotograf, nezávislý na plnění přání zákazníků, se tak mohl mnohem svobodněji projevovat v zachycování života kolem sebe a jako i jiní šikovní fotoamatéři své doby zachovat pro budoucnost svědectví o tehdejších životním stylu.

Obr. 31

na náchodském náměstí si zařídil temnou komoru, kde zpracovával veškeré své negativy i pozitivy.⁴⁵

Experimentální techniky fotografie, které přinesl ze zahraničí secesní piktorialismus, paradoxně právě díky zájmu amatérského hnutí o nové směry, aby tak rozčeřil poněkud stojaté vody v živnostenské portrétní tvorbě, zaujaly i Ludvíka Geitnera. Snad i ovlivněn výstavou uměleckých fotografií, kterou v Náchodě v roce 1912 uspořádal Studentský spolek Bor, se Geitner jako jediný z místních fotografů věnoval ušlechtilým fotografickým tiskům, také nazývaným „tvárné fotografické procesy“, především vytvářel olejotisky a bromolejotisky. Jsou to techniky, které přinesl secesní piktorialismus, jehož vznik souvisel i s duchovní atmosférou ve společnosti na konci 19. století. Ušlechtilé fotografické tisky umožňovaly jedinečné zásahy, závislé na zkušenosti a zručnosti autora a připodobňovaly fotografie grafickým obrazům, byly míněny jako protipól v té době narůstající masovosti běžné fotografie, čím dál snadněji zhotovitelné. Tyto techniky byly všeobecně založeny na vlastnosti želatiny obsahující sloučeniny chromu (případně arabské gummy), ztvrdnout osvětlením slunečním světlem a tudíž ztrácející schopnost přijímat vodu, stupeň ztvrdnutí závisel na množství světla. V devadesátých letech převládal jako nejoblíbenější z technik uhotisk, nejstarší z pozitivních procesů. Následoval gumotisk, nejvíce oblíbený v prvním desetiletí 20. století, kde citlivou vrstvu tvořila pigmentem vybarvená arabská guma, zcitlivělá

Ludvík Geitner pracoval dlouhou dobu s deskovým přístrojem formátu 9x12 cm, jak bylo tehdy běžné. Až později, koncem dvacátých let, začal používat jako první z místních fotoamatérů fotoaparát na kinofilm. Byla to kamera velmi malých rozměrů značky OKAM, kterou vyvinul v blízkém Červeném Kostelci fotograf a nadšenec pan Burdych. Miniaturní přístroj si Ludvík Geitner velice oblíbil a ve své tvorbě s ní dosahoval neobyčejných úspěchů. V su-

terénu své prýmkářské firmy

Obr. 32

⁴⁵ Šafář, O.: Geitner Ludvík. Encyklopedie východočeské fotografie.

dvojchromanem draselným. Olejotisk byl nejrozšířenější po roce 1904 .

Bromolejotisky, které pečlivě vypracovával Ludvík Geitner, byly obdobou olejotisků, ale nebyly závislé na denním světle, obraz byl bohatší na polotóny. Utvrzení želatiny a vzniku reliéfu bylo dosaženo vybělením stříbra obrazu za přítomnosti dvojchromanu draselného. Technika bromolejotisku byla následující: již hotová zvětšenina nebo kopie na běžném bromostříbrném nebo chlorobromstříbrném papíře se vyprala, usušila a zbavila stříbra, želatinu bylo třeba utvrdit v oxidační lázni, následné bělení se provádělo v lázni obsahující: vodu, červenou krevní sůl a bromid draselný. Po krátkém praní následovala další lázeň ve zředěné kyselině solné, v níž zmizelo žluté zbarvení papíru. Dále praní, koupel v neutrálním roztoku sirnatanu sodného a opět nové intenzivní praní. Po těchto procedurách vznikl na želatinové vrstvě reliéf, na němž se "vybarvení" obrazu provádělo obdobně jako u olejotisku ručně "tupováním" mastnou tiskařskou černí nebo olejovou barvou pomocí speciálního štětce, jehož štětiny byly šikmo zastřiženy. Poté se obraz usušil nebo se v tiskařském lisu přetiskl na papír. Nejpočetnějším odkazem v našich sbírkách je s bromolejotisky patrně zastoupen František Drtikol, první opravdu velký tvůrce v české fotografii i za hranicemi.⁴⁶

V roce 1924, když byl v Náchodě založen Klub fotografů amatérů, Ludvík Geitner se stal jeho předsedou. Jeho fotografie byly také velmi ceněny na Mezinárodním fotosalónu v Praze v roce 1933.⁴⁷

⁴⁶ Scheufler, P.: Historické fotografické techniky. 18.4.2008.
Co je fotografie. S.350,353.

⁴⁷ Šafář, O.: Náchod v dobové fotografii. Nestr.

Otto Raiman

21. 10. 1883 Náchod – 18.1. 1974 Náchod

Otec **Otto Raimana** byl váženým knihkupcem, jediným v Náchodě do roku 1902, podnikajícím již v osmdesátých letech 19. století. Nezabýval se jen prodejem knih, ale nabízel dobře zásobený papírnický obchod a také službu „*dodání knih, časopisů a hudebnin kdekoli vyšlých*“. Byl i knihařem. Mladý Otto se u otce vyučil knihkupcem a po praxi v Hradci Králové obchod v Palackého ulici převzal a vedl ho po celý svůj život, spolu s o pět let mladším bratrem Rudolfem. Ten byl vyučeným knihařem, stejně jako už jeho dědeček Bernard Raiman. Rudolf pracoval za krámem, kde měl malou dílnu. Otto Raiman se fotografování věnoval od raného mládí. Už jako chlapec přišel v otcově knihkupectví do styku s fotografiemi Petra Pavla Kolínského, prodávanými tam tehdy jako suvenýry. Brzy začal aktivně fotografovat, jeho první známý datovaný snímek je z roku 1902, tato fotografie malého rozměru je s citem kolorována. Fotografováním se nikdy za celý svůj dlouhý život nepřestal zabývat. Po dobu sedmdesáti let byl fotografickým kronikářem Náchoda.⁴⁸ Jeho fotografie města mají neobyčejnou dokumentární hodnotu. Zdokumentoval tak nejen život v náchodských ulicích, dnes již často neexistujících, ale i části budov, architektonické detaily, například židovskou kašnu a náhrobky na židovském hřbitově.

Po vzniku samostatného Československa vydával umně zpracované série vlastivědných pohlednic a leporel „*Krásy československé republiky*“.

Díky svému přátelství s rodinou Schaumburg-Lippe mohl dopodrobna fotografovat náchodský zámek.

„*Náchodský zámek, dějiště Jiráskových románů Na dvoře vévodském a Skaláci – album 12 výstižně zachycených pohlednic na historický náchodský hrad a jeho vnitřní komnaty – vydal právě v mistrném provedení knihkupec pan Otto Raiman. Mimo vnějších partií zámeckých zachycen jest překrásný Španělský sál..., Valdštýnův salón..., pokoj s gobelíny miliónové*

Obr. 33

Obr. 34

⁴⁸ Šafář, O.: Raiman Otto, Encyklopedie východočeské fotografie. List č.6. Kříž, A., sběratel

hodnoty z XVII.století, zámecká kaple s bohatou štukovou výzdobou a j. Vhodné zvláště pro turisty, poněvadž každá jednotlivá pohlednice může být použita k poštovní zásilce. Vyžádejte si na ukázk!“ Takové oznámení vyšlo v Náchodských listech dne 15.6.1928. Šťastnou shodou okolností jsem týden potom, co jsem četla tuto reklamu, narazila právě na tento soubor pohlednic v malém náchodském starožitnictví, inzerujícím hlavně výkup z pozůstalostí a nabídku vyklizení půd. Albumek nese zlatým písmem též označení edice: „Český severovýchod. Jiráskův kraj.“ Jde tedy zřejmě o část rozsáhlejšího cyklu. Pohlednice v lepené knížce jsou opatřeny perforací pro snadné odtržení a použití.

Raiman se věnoval také zpracování diapozitivů. Tehdy se jako transparentní materiál používalo sklo. Diapozitivy větších formátů se často používaly jako ozdoby do oken, kde bývaly podloženy bílou matovanou deskou. Bývaly tedy specifickým doplňkem interiéru. Jiná možnost využití diapozitivů byly přednášky se světelnými obrazy, kde se diapozitivy promítaly pomocí skioptikonu na projekční plátno, umístěné před diváky. Diapozitivů se také mohlo použít jako meziprodukt při zhotovování zvětšených negativů nebo v některých procesech ušlechtilých fotografických tisků.⁴⁹

Také v Raimanově knihkupectví visely na ozdobných řetízcích v kovových rámečcích jeho krásně vypracované kolorované diapozitivy, byly to většinou vlastivědné soubory, provedené třeba i po několika stech kusech. Kolorování diapozitivů bylo v té době obvyklé a zvláště ceněné. Výsledné obrázky připomínaly malířství svou barevností, fotografie způsobem snímání a kinematografií způsobem vnímání jako projekce na bílou plochu před divákem. Také dobový název „světelné obrazy“ jako by zvýrazňoval malířský podíl. I vynikající snímky interiéru náchodského zámku, které Raiman tehdy vytvořil, se zachovaly také na velice pečlivě zpracovaných kolorovaných diapozitivech. Ve své sbírce je uchovává sběratel pan Antonín Kříž, který je, spolu s jinými skvosty, zachránil přímo z odpadního kontejneru při demolici domu, ve kterém žil do své smrti Raimanův synovec Ivo.

Raiman fotografoval i dění v náchodských ulicích, výjimečné jsou např. snímky z pohřbu knížete Viléma Schaumburg-Lippe v roce 1906 s průvodem, vedeným „černým rytířem“ na koni,

Obr. 35

⁴⁹ Scheufler, P.: Historické fotografické techniky. www.scheufler.cz. 20.8.2008

stejně jako předvečer vyhlášení Československé republiky 28. 10. 1918 se sročením lidu na náměstí před hotelem Beránek a také náměstí Náchoda, právě obsazené Němci v roce 1939⁵⁰. Ovšem jeho nejmilejším žánrem byla zřejmě krajina. Jakmile se udělalo, jak říkával, „fotografické“ počasí, zanechával obchod svému bratru Rudolfovi, a vyrážel do terénu „lovit“ motivy, ozbrojen fotoaparátem a skládacím stativem.

„Nefotografoval hned to, co viděl, co se mu líbilo. On trpělivě vyčkával, až zvolený motiv bude mít správné světlo, až se mu v hledáčku vedle krajiny objeví právě takový mráček, jaký si představoval. Často se vracel ze svých vycházek bez úlovku, ale trpělivě vycházel za úlovkem druhý i třetí den a když už zmáčkl spoušť svého deskového aparátu, tak byl úlovek opravdu dobrý!“ vzpomíná na fotografa Oldřich Šafář.

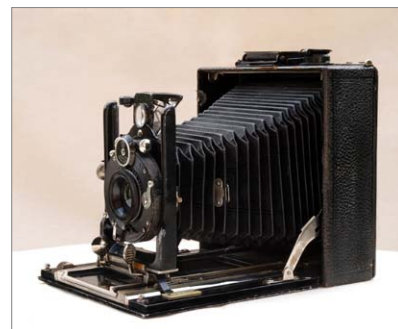
Raimanovo fotografické a laboratorní vybavení bylo na svou dobu mimořádné. Sběrateli panu Antonínu Křížovi se podařilo před demolicí zachránit část vzácného vybavení. Používal například obrovský zvětšovací přístroj na denní světlo s měchem velkým cca 120 cm a celodřevěný zvětšovací přístroj na umělé světlo, první v Náchodě.

Raiman byl zvláštní konzervativní a uzavřený člověk, lišil se od ostatních podnikavých knihkopců, jakoby ani nestál o davy koupěchtivých zákazníků, zajímaly ho kvalitní a vzácné tisky. V jeho podniku se scházívala společnost podobně intelektuálně založených a staromilsky naladěných lidí. Byl sečtělý a vzdělaný, hluboké přátelství ho pojilo s hudební skladatelkou Slávou Vorlovou (1894–1973), jak vidno z dochované korespondence.

Raimanovi byli váženými občany města, přestože poté co jim ve městě přibyla konkurence (knihkupec Chrástina a Novotný), rodiny obou bratrů byly nuceny žít ve velmi skromných podmínkách.

Knihkupectví samo působilo poněkud tajemně. Pamětníci rádi vzpomínají na zvláštní atmosféru starého krámu, kam je jako malé kluky táhlo jakési podivuhodné kouzlo. Tmavý palisandrový nábytek, spousta šuplat a přihrádek, plných vzácných knih, grafik, rytin a fotografií, na stole lebka. Za těžkým černým závěsem byla dílna a ateliér.⁵¹

Ottův bratr **Rudolf Raiman** (1888–1951) byl také šikovným amatérským fotografem, i když jeho tvorba nebyla tak obsáhlá a možná zůstávala ve stínu za svým starším bratrem. Po vzniku náchodského Klubu fotografů - amatérů se také zapojil do jeho činnosti. Například velké výstavy v létě 1928 se zúčastnil s těmito fotografiemi: Z Tater, Sněžka, Nad řekou, Teplické skály, Na skalní cestě.⁵²

Obr. 36

⁵⁰ Kříž, A., sběratel

⁵¹ Kříž, A., sběratel, Šafář, O.: Náchod mého mládí. S. 87-89.

⁵² Náchodské listy, 4.7.1928, s.3.

Živnostenská fotografie mezi válkami

K dobře zavedeným fotografickým ateliérům Petra Pavla Kolínského a Jindřicha Bárty přibývá v Náchodě roku 1920 filiálka slavného pražského fotografického závodu **J. F. Langhans a spol.** Jan Langhans (1851–1928) byl zakladatelem největšího českého fotografického podniku a jedním z nejvýznamnějších portrétních fotografů své doby. Avšak nebýt šťastné náhody v roce 1998, těžko bychom mohli posoudit objem a kvalitu díla jeho ateliéru. Tehdy spatřila světlo světa část jeho archivu (9000 skleněných negativů z celkového počtu 1,5 milionu), který nechal zlikvidovat komunistický režim. Fotografie byly odborně nazvětšovány a veřejnost mohla obdivovat jeho proslulou Galerii osobností. Langhans vyrůstal v dobře situované rodině v Nových Dvorech, poté vystudoval chemii. Zpočátku pracoval jako chemik v cukrovaru, ale vedle toho již v roce 1876 zakládá svůj fotografický ateliér v Jindřichově Hradci. V roce 1880 získal oprávnění provozovat fotografickou živnost v Praze. Svůj ateliér budoval ve Vodičkově ulici, kde v nynějším domě Langhans působí firma Foto Škoda. Kromě sezónní pobočky v Mariánských Lázních měla firma Langhans další filiálky v Plzni, Českých Budějovicích, v Hradci Králové (od roku 1898).⁵³

Náchodskou pobočku v místě zastupoval Jaroslav Hlavnička (narozený 1893 v Rožmitále).⁵⁴ Jako reklama na nově otevřený fotoateliér v Náchodě sloužil například i kolorovaný diapozitiv, kterého bylo patrně umístění ateliéru v náchodských ulicích. Promítal se jako upoutávka v kinech.⁵⁵ Od roku 1926

Obr. 37

⁵³ Scheufler, P.: Jan Langhans. Praha, Torst 2005.

⁵⁴ Státní okr. archiv v Náchodě, Rejstřík živností řemeslných a svobodných 1907-1924.

⁵⁵ Kříž, A., sběratel

ve firmě působí jako obchodvedoucí Bohuslav Rybka (nar. 1900)⁵⁶.

„Všecky práce do oboru fotografie spadající pečlivě provádí Langhans, Náchod“ inzeruje často fotozávod v Náchodských listech (1929). Kromě běžné ateliérové produkce („Snímky dětí laskavě předem ohlaste, by byl ateliér řádně vytopen“) se zabývá reportážními a dokumentárními snímky, skupinovými fotografiemi i tably. Firma se v inzerci také nazývá „umělecký ústav fotografický“.

Skupinová fotografie **J. Křičenského** „Společnost špádařů“ (denních hostů v hostinci u Burgetů, 1937) se vyznačuje pečlivě zaranžovanou scénou. Také fotografovo razítko na zadní straně dosvědčuje jeho profesionalitu. Zřejmě ve městě působil jen krátce, jinou ukázkou jeho práce nemám k dispozici.

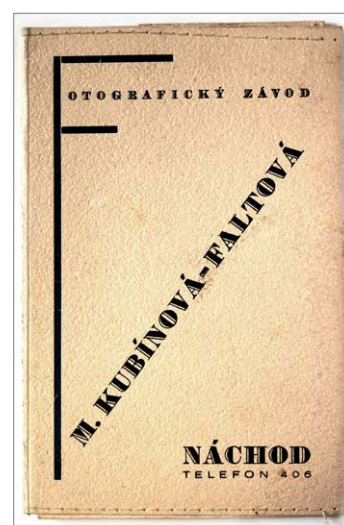
Jak oznamují Náchodské listy dne 31.5. 1929, pan **Josef Pešek** (narozený v roce 1897 v Rosnicích u Hradce Králového) dostal povolení vybudovat v Riegrově ul. nový fotoateliér – svoji činnost započal od roku 1930, jeho živnost zaniká v roce 1952, v jeho prostorách byl až do roku 1989 podnik Fotografia, součást socialistických „komunálních služeb“, zabývající se především zhotovováním průkazových fotografií.

Od roku 1933 zde pracuje i fotografka **Marie Kubínová-Faltová** (narozena r. 1906 ve Studnici u Náchoda)⁵⁷, její působiště je v Hurdálkově ul. 379, vedle Lido-Bio, jak hlásá její reklama. Z její práce jsem doposud objevila jen ukázky běžné tehdejší upomínkové portrétní práce, společnou podobenku staršího páru s jejich vnukem v originálním papírovém pouzdru s natištěnou firmou a fotografií dvou žen na náchodském náměstí před kostelem.

V 30. letech ve městě působí i další fotograf **Štěpán Gaspar** (narodil se roku 1911 ve Vídni), zaujímající místo bývalého ateliéru Langhans, „na staré poště“. Jediná jeho fotografie, kterou jsem viděla, vůbec nepůsobí komerčně a spíše zasněně, zobrazuje zimní večer na náchodském náměstí u kašny.

Jeho živnost trvala velmi krátce, od září 1935 do konce ledna 1936 na adrese Poštovní ul. č. 42.

Na stejné adrese působila také velmi krátce, od dubna do listopadu 1936, fotografka **Eliška Šubrtová** (narozena roku 1909 ve Dvoře Králové nad Labem).⁵⁸

Obr. 38

⁵⁶ viz. pozn. 46

⁵⁷ St. okr. archiv v Náchodě, Rejstřík živností řemeslných 1924-1940

⁵⁸ viz. pozn. 49

Podle nedatovaného, avšak do třicátých let spolehlivě spadajícího Obchodního adresáře vykonával profesi fotografa v Náchodě také **Oldřich Novotný**, v Tyršově ul. č. 115, ale není o něm nic známo, osobně se domnívám, že jde o tiskovou chybu. Ovšem pamětníci si vzpomenu spíše na jméno **František Novotný** (1886–1968). Měl prý svůj ateliér ve dvoře hlavní náchodské obchodní tepny Kamenice a byl malé podsadité postavy. Ještě v 50. letech dělal drobné zakázky – např. portréty a tabla.⁵⁹

V Náchodě na Plhově fotografuje v 30. letech **Josef Šolc** (narozený v roce 1901). Živnost ohlásil v říjnu 1930 na Plhově č. 42, „živnostenský list byl dotyčným odebrán, poněvadž neměl tovaryšský list“ – říká poznámka v Rejstříku živností řemeslných. Po roce 1911 byla totiž fotografická živnost prohlášena živností řemeslnou. Do té doby byla fotografie svobodné umělecké povolání, k zřízení živnosti nebylo třeba nijak prokazovat způsobilost k jeho vykonávání, ani nemusel být vyučen v oboru. Stačilo jen na příslušném úřadě novou živnost ohlásit neboli „opovědět“. K další změně, přímo se týkající fotografické živnosti, došlo v roce 1926. K otevření samostatné živnosti fotografické již nestačilo jen být v oboru vyučen, žadatel musel prokázat určitou praxi a složené tovaryšské zkoušky.⁶⁰

Josef Šolc svůj nedostatek odstranil a roku 1933 mu byl živnostenský list opět vydán. Později zařizuje svůj fotoateliér na Husově náměstí č. 1022. Jeho portrétní deskový fotopřístroj mohutných rozměrů zn. „Kügler“ byl využíván ještě v osmdesátých letech dvacátého století v náchodské provozovně podniku Fotografia k produkci průkazových fotografií a poté byl prodán sběrateli A. Křížovi za 69,- Kčs. Šolc byl také velmi produktivním vydavatelem pohlednic s vlastními fotografiemi Náchoda a okolí. Jeho reportážní práce reprezentuje například seriál záběrů z velkého požáru náchodského zámku v srpnu 1934. Tehdy došlo k samovznícení paliva ve sklepení, bylo zde uskladněno pět vagónů uhlí a koksů spolu s palivovým dřívím. Sjelo se téměř dvacet hasičských sborů z okolí, i armáda pomáhala, avšak přístup k ohni byl nemožný a dodávka vody byla špatná, zámek neměl vlastní zdroj vody.⁶¹ I tyto těžkosti živá reportáž zachycuje. Živnost zaniká v dubnu 1952, údajně neprovozováním.⁶²

Obr. 39

⁵⁹ Kříž, A., sběratel, Škrabka, L., pamětník

⁶⁰ Kovářiková, N.: Živnostenská fotografie v Kolíně od počátku do 50. let 20. století. S. 3-6.

⁶¹ Šafář, O.: Náchod mého mládí. S. 53.

⁶² Státní okr. archiv v Náchodě, Rejstřík živností řemeslných 1924-1940.

Nahlédneme-li do adresáře Republiky československé pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství z roku 1932, v adresáři příslušejícímu Náchodu najdeme tyto firmy:

Bárta, Jindřich, Kamenice 115

Kolínský, Petr, Palackého tř.27

Langhans a spol, J.F., ul. biskupa Hurdálka 379

Pešek, Josef, Riegrova ul.

V náchodské fotografii první republiky se setkáváme i se jménem **Roman Hejda**, o kterém není nic známo, snad jen, že měl fotografický ateliér v Náchodě asi do roku 1945 (tvrzení sběratele Antonína Kříže).

Těsně před začátkem druhé světové války zahájil profesionální fotografickou činnost v Tyršově ulici č. 113 **Václav Krejčí**, (narozen roku 1902, Ostravském Újezdu v Rusku), v roce 1945 byla jeho živnost přerušena a zanikla roku 1949⁶³.

⁶³ viz pozn. 57

Mapování náchodské fotografické historie

Při odkrývání fotografické minulosti střediska česko-kladského pomezí bylo možno využít poznatků a textů náchodského historika Oldřicha Šafáře a především ochotné spolupráce Antonína Kříže (nar. 1949).

Pan **Antonín Kříž**, pedagog na náchodské Střední průmyslové škole stavební, je v regionu také dobře znám svou tvorbou pozoruhodných rozměrných obrazů, jejichž námětem bývají výjevy z české a především regionální historie. Je celoživotním sportovcem, jeho vysoká postava je k nepřehlédnutí. Od mládí sbírá archivní fotografie z Náchoda a okolí a souvisejících památek. Kdokoliv ze starousedlíků, kterých jsem se dotazovala na informace k tématu mé práce, mi odpovídal, že nikdo mi nepomůže více nežli Antonín Kříž. Sběratel mi ochotně předvedl část své rozsáhlé sbírky, pečlivě uspořádané a uložené a zodpovídal mé otázky. Jen namátkou – vlastní dva a půl tisíce skleněných negativů z pozůstalosti Otto Raimana, které zachránil na poslední chvíli z kontejneru při demolici domu, ve kterém bydlel Raimanův synovec.

Obr. 40

A. Kříže pojí osobní přátelství s Hanou, vnučkou fotografa Petra Kolínského, oba jejich otcové spolu byli zaměstnáni na poštovním úřadě v Náchodě.

V roce 1997 pan Kříž uspořádal ze svých originálních exponátů výstavu „Náchodská zastavení“ v prostorách SPŠ stavební v Náchodě. Měla velký ohlas.

Historik **Oldřich Šafář** (1921–2004) byl velkým sběratelem nejen fotografií, ale i uměleckých děl a starožitností. Mnozí namítnou, že jako člen KSČ a činovník příslušných orgánů měl dveře k různým zdrojům více než pootevřeny. Ale pravdou je, že byl vlastně první a jediný, kdo se o zmapování náchodské fotografie v dějinách snažil. I přes fakt, že při ověřování údajů bylo nutno některé opravit, je jeho přínos obrovský. Navíc znal a popsal Náchod a život v něm v době mezi dvěma světovými válkami (Náchod mého mládí, 1999). Pro region je nesmírnou ztrátou, že jeho velice cenná sbírka nezůstala zachována pohromadě v Náchodě, ale byla rozprodána po kusech, přestože sám sběratel si přál, aby zůstala celistvá, jak sdělil i Pavlu Scheuflerovi, který ho navštívil, když pracoval na knize „Fotografické album Čech 1839–1918“. Pouze menší část fotografické sbírky jsem měla možnost vidět v muzeu.

Pod záštitou Okresního muzea v Náchodě (dnes Regionální muzeum v Náchodě) uspořádal O. Šafář několik výstav náchodských fotografů minulosti:

1986 - „50 let náchodské fotografie“ – výstava původních fotografií z nejstaršího období města. Byla rozčleněna do oddílů: Obyvatelé, Náchodský místopis, Události ve městě, Svět práce, Společenský život. Vystaveny byly pouze originální dobové fotografie, aby si výstava zachovala dobový kolorit. Samostatný panel byl věnován jednotlivým fotoateliérům v Náchodě.⁶⁴

1990 - „Náchod v dobové fotografii“ – Ludvík Geitner, Otto Raiman. Výstava věnovaná nejvýznamnějším náchodským fotoamatérům v historii Náchoda, ve spolupráci okresního muzea a okresní knihovny.

2002 - „Náchod na starých pohlednicích a fotografiích Otto Raimana“ - 600 originálů pohlednic z unikátní sbírky Rudolfa Macka z Náchoda a fotografií ze sbírek Rudolfa Macka a OM Náchod.

⁶⁴ Šafář, O.: Náchod 1866-1916. Nestr.

Pokud jmenujeme fotografické výstavy z historie, zmiňme také výstavu historických fotografií na zámku v Ratibořicích v roce 2004. Byly to především podobizny a skupinové fotografie z pozůstalosti šlechtických rodů. Náchodské autory tam zastupoval Petr Pavel Kolínský, fotograf knížecí rodiny Schaumburg-Lippe.⁶⁵

Vím, že v Náchodě a okolí existuje více sbírek starých fotografií, ale také je mi známa skutečnost, že jejich majitelé je, bohužel, neradi zveřejňují. A tak je možné, že některá bílá místa na mapě fotografické historie nám zůstanou navždy neobjasněna.

Jen málo poznatků ze sledovaného období lze dnes ještě získat z ústního podání pamětníků a jejich vzpomínek, jako například od pana Vladimíra Škrabky z náchodského Plhova.

Kromě uvedených pramenů jsem čerpala poznatky ještě ze studia muzejních sbírek fotografií a ostatních dokumentů v archivech a knihovnách.

⁶⁵ Záliš, M.: Historické fotografie ze sbírek zámku v Ratibořicích. In: Rodným krajem. 2004. S. 24-25

Závěr

Dnešní dynamický vývoj digitální techniky přináší nepřehledné tvůrčí možnosti pro fotografie i další kreativní obory. Přesto je možné pozorovat velký zájem o archivní fotografie. Například jako obraz určitého regionu v minulosti, jak dokládá úspěch velkého množství knih a výstav, jež tvoří diptychy srovnávacích fotografií (Bárta, Jaroslav a kol.: *Letem českým světem 1898-1998*; Čtveráček, Karel-Mohr, Jan: *Liberec mezi vzpomínkou a přítomností*, 2001; Growka, Květoslav-Malý, Libor: *Jeseníky mezi vzpomínkou a přítomností*, 2008; Klimeš, Pavel: *Krajina Krkonoš v proměně století*, 2007). Také v Náchodě probíhá již čtvrté pokračování výstavy „Náchod včera a dnes“ (září 2008), kterou vytvořili členové Fotoklubu Náchod a v nedaleké Polici nad Metují, v tamním muzeu v areálu kláštera je do konce září 2008 k vidění zajímavá výstava „Tváře našich předků“, tvoří ji fotografie z přelomu 19. a 20. století.

Tato diplomová práce si neklade nároky na absolutní úplnost ve výčtu jmen, dat nebo událostí. Mojí snahou bylo postihnout dění v náchodské fotografii v období od 60. let 19. století po počátek druhé světové války i v souvislostech světových dějin fotografie a v obraze vyvíjející se společnosti nejvýznamnějšího centra česko-kladského pomezí.

A také vyzdvihnout ty osobnosti náchodského fotografického života, kteří to, dle mého názoru, zasluhují. Rozsah této studie mi nedovoluje uveřejnit ukázky všech fotografií, které bych ráda představila. Fotografická kvalita některých mnoho desítek let starých snímků mne překvapila, lze je chápat nejen jako článek v historickém a regionálním vývoji, ale nutno přiznat, že leckdy jejich úrovně dnes běžní fotografové v regionech nedosahují i přes nebetyčně vyspělejší techniku. A právě zde se nabízí jedno poselství fotografií minulosti, které je dnes aktuální – stále rychlejší vývoj zdokonalování zobrazovací techniky vede k tomu, že někteří lidé, zabývající

se fotografováním, mají mylný pocit, že právě dokonalost techniky je určujícím faktorem pro kvalitní snímek.

„Když se nástroje v běžném slova smyslu staly stroji, zvrátil se jejich vztah k člověku. Před průmyslovou revolucí byl člověk obklopen nástroji, po ní byl stroj obklopen lidmi. Před ní byl nástroj variabilní veličinou a člověk konstantou, po ní se stal člověk variabilní veličinou a stroj konstantou. Před ní působil nástroj jako funkce člověka, po ní člověk jako funkce stroje. Platí to také pro fotoaparát jakožto stroj?“⁶⁶

⁶⁶ Flusser, V.: Za filosofií fotografie. S. 21.

Seznam obrázků a fotografií v textu

- Obr. 1: Nejstarší městská pečeť z poloviny 14. století
- Obr. 2: Michaela Stejskalová: Josef Škvorecký v Náchodě v r. 2004
- Obr. 3: J.G.Ringle: Pohled na zámek a severní stranu náměstí. Mědirytina podle kresby B.B.Wernera, kolem r. 1740
- Obr. 4: Autor neuveden (zřejmě Fr. Dvořáček): Spisovatel dr. Jiří Guth-Jarkovský na zahradě svého stálého sídla v Náchodě. Z knihy Náchodsko – sborník, vydaný k 70. výročí narození Cyrila Bartoně-Dobenína, 1933
- Obr. 5: Fridolín J. Kolínský: Jan Karel Hraše, květen 1870,
- Obr. 6: Neznámý autor: Ida Prinzessin zu Schaumburg Lippe. Po r. 1850. Závěsná kolorovaná daguerrotypie, státní zámek Náchod
- Obr. 7: Ferrotypie sedící ženy, neznámého původu, pochází z rodinného alba zámožné náchodské rodiny
- Obr. 8: Anton Markl: portrét neznámého muže, asi 1865, soukr. sbírka
- Obr. 9: Anton Markl: podobizna dvou neznámých žen, asi 1865, soukr. sbírka
- Obr. 10: Josef Lorenz: Náchod od západu. Ze souboru „Místa války 1866“. Originální tisk z Grégrova nakladatelství v Praze, 1866
- Obr. 11: Josef Lorenz: Založení vojenského hřbitova na zámku v Náchodě, cca podzim 1866
- Obr. 12: Věfa Lindaurová (Jenovéfa Kolínská): původní dřevěný ateliér P. P. Kolínského na dnešním Karlově náměstí, před 1875, sbírka A. Kříže
- Obr. 13: Petr Pavel Kolínský: nový ateliér v Palackého ul., kolem roku 1875, reprodukce ze skleněného negativu, sbírka A. Kříže
- Obr. 14: Autor neuveden (zřejmě Věfa Lindaurová): živý obraz k 300. výročí nar. J. A Komenského, 1892, výřez, nahoře Věfa Lindaurová
- Obr. 15: P. P. Kolínský: Plhovská ulice, kde tehdy tekla potok Radechovka, s ateliérem Věfy Lindaurové, po r. 1900
- Obr. 16: Věfa Lindaurová: ze souboru Školní budovy na Náchodsku, po r. 1890
- Obr. 17: Karel Krouský: podobizna mladého páru, kolem r. 1900
- Obr. 18: Autor neuveden: skupinová fotografie, vlevo mladý Otto Raiman, zcela vpravo fotograf Jindřich Bárta, z Raimanovy reprodukce (na skleněném negativu) pův. snímku, 1916,

sbírka A. Kříže

- Obr. 19: Jindřich Barta: portrét dívky Růženy, pohlednice, 1919
Obr. 20: Jindřich Barta, obal na vizitky s natištěnou firmou
Obr. 21: Jindřich Barta: návštěva prezidenta T.G.Masaryka
v Náchodě v červenci 1926
Obr. 22: Ilustrace, převzatá z knihy: Skopec, R.: Dějiny fotografie
v obrazech
Obr. 23: Josef Škvorecký st.: autoportrét s maminkou v očekávání
narození spisovatele, 1924, z knihy J. Škvoreckého: Příběh
neúspěšného tenorsaxofonisty
Obr. 24: Konstantin Malina – průkaz Klubu fotografů amatérů
Obr. 25: Antonín Bruner: Franta Dvořáček, 1932, ze sborníku
Náchodsko.
Obr. 26: Franta Dvořáček: V údolí Metuje, cca 1932, ze sborníku
Náchodsko
Obr. 27: Jiří Souček: Povodeň na Plhově, 1938
Obr. 28: Jiří Souček: Povodeň na Plhově, 1938
Obr. 29: Karel Šafář: Obsazení Náchoda 15.3.1939, sbírka A. Kříže
Obr. 30: Ludvík Geitner: Hasičské cvičení na náchodském náměstí,
asi 1911, sbírka A. Kříže
Obr. 31: Ludvík Geitner: Jižní brána náchodského zámku v zimě,
Bromolejotisk, nedatováno
Obr. 32: Ludvík Geitner: Jižní brána /z Židovské ulice, nedatováno
Obr. 33: Petr Pavel Kolínský: rodina Raimanových, na zadní str.
ručně vepsáno: Otto stár 5 a ½, Rudolf stár 5 měs. 10.3.1889,
sbírka A. Kříže
Obr. 34: J.F.Langhans: Portrét Otto Raimana, sbírka A. Kříže
Obr. 35: Autor neuveden, Knihkupectví Otto Raimana, sbírka A. Kříže
Obr. 36: M. Stejskalová: fotoaparát Otto Raimana, sbírka A. Kříže
Obr. 37: J.F.Langhans: skupinová fotografie, nedatováno
Obr. 38: M. Kubínová-Faltová: obálka na zakázkové fotografie
Obr. 39: M. Stejskalová: deskový fotografický přístroj „Kügler“
Josefa Šolce, sbírka A. Kříže
Obr. 39: M. Stejskalová: Sběratel Antonín Kříž

Není-li uvedeno jinak, jedná se o součást sbírky Regionálního muzea
v Náchodě.

Bibliografie a informační zdroje

Knihy a ostatní publikace:

ANDEĚL, Jaroslav: Česká fotografie 1840–1950. Příběh moderního média. Galerie Rudolfinum 15.1.-28.3.2004. Praha, KANT /2004/. 94 s., fot.

BARAN, Ludvík: Obraz jako divadlo světa. Praha 2000.

BAŠTECKÁ, Lydia – EBELOVÁ, Ivana: Náchod. Praha, NLN 2004. 326 s, fot., obr. příl.

BIRGUS, Vladimír: Fotografie. In: Informatorium pro každého/ aneb moderní vševěd 2. Praha, MF 1984. S. 62-88, obr, fot.

BIRGUS, Vladimír – SCHEUFLER, Pavel: Fotografie v českých zemích 1839-1999. Chronologie. Praha, Grada 1999. 228 s, 16 s. obr. příl., fot.

CO je fotografie. 150 let fotografie. Praha, Videopress 1989.

FLUSSER, Vilém: Za filosofii fotografie. Praha, Hynek 1994. 75 s.

KALÁBOVÁ, Hana - JÁNSKÝ, Zdeněk.: Generál jízdy Vilém princ ze Schaumburg-Lippe. Hradec Králové, Komitét pro udržování památek z války roku 1866 2006. 27 s. obr, fot.

KOVÁŘÍKOVÁ, Nad'a.: Živnostenská fotografie v Kolíně od počátku do 50.let 20.století. Opava, ITF 2003. 146 s., obr. příl.

KUDRNÁČ, Václav: Úplný adresář a popis politického okresu Náchodského. Turnov, VK 1907.

MACEK, Rudolf – ŠAFÁŘ, Oldřich: Náchod na historických pohlednicích. Hradec Králové, ANTIS 2000. 111s, fot

MRÁZKOVÁ, Daniela – REMEŠ, Vladimír: Cesty československé fotografie. Praha, MF 1989.

NÁCHOD 1254-1979. Náchod, NKS 1979. Nestr., obr. příl.

PLODEK, Roman: Adresář – Kalendář politického okresu Náchodského na rok 1902. Náchod, NJS 1901.

SCHEUFLER, Pavel: Fotografické album Čech 1839–1918. Praha, Odeon 1989. 464 s., 462 fot.

SCHEUFLER, Pavel: Galerie c. k. fotografů. Praha, Grada 2001. 244 s., fot.

SCHEUFLER, Pavel: Jan Langhans. Praha, Torst 2005. 134 s., 86 s. fot. příl.

SKOPEC, Rudolf: Dějiny fotografie II. Učební texty vysokých škol. Praha, SPN 1970. 43 s.

SKOPEC, Rudolf: Dějiny fotografie v obrazech od nejstarších dob k dnešku. Praha, Orbis 1963. 501 s., obr., fot.

SUCHÝ, Jaroslav: Náchod. Fot. Bronislav Hofman, Jan Raba a archiv. Fot. starého Náchoda Otto Raiman. Hradec Králové, Kruh 1976. 202 s., obr., fot.

ŠAFÁŘ, Oldřich: 2004. Město Náchod. Ohlédnutí za minulostí. /Kalendář s použitím fotografií z vlastní sbírky zpracoval O.Š./ Náchod, MÚ /2003/.

ŠAFÁŘ, Oldřich: Geitner Ludvík. Encyklopedie východočeské fotografie. List č. 5. Hradec Králové, Muzeum vých. Čech 1997. /2/ s., /2/ fot.

ŠAFÁŘ, Oldřich: Náchod 1866–1916. 50 let náchodské fotografie. Náchod, Okr. muzeum 1986. /8/ s., obr., fot.

ŠAFÁŘ, Oldřich: Náchod v obraze čtyř století. Náchod, MÚ /1990/. 55 s., obr., fot.

ŠAFÁŘ, Oldřich: Náchod v dobové fotografii. Ludvík Geitner. Otto Raiman. Výstava. Únor 1990. /Náchod, Okr. muzeum 1990/. /3/ s.

ŠAFÁŘ, Oldřich: Raiman Otto. Encyklopedie východočeské fotografie. List č. 6. Hradec Králové, Muzeum vých. Čech 1997. /2/ s., /2/ fot.

ŠKVORECKÝ, Josef: Příběh neúspěšného tenorsaxofonisty. Praha, Blízká setkání 1994. 87 s., fot.

ŽIKMUND, Jiří: Daguerrotypie ve východních Čechách. Soupis a katalog výstavy. Hradec Králové, Muzeum vých. Čech 1998.

Články v časopisech a sbornících:

BAŠTECKÁ, Lydia: „Vyzvědači“ z Náchoda ve válce 1866. In: Rodným krajem, 2006, č.33, s.4-6. - /2/ fot.

BAŠTECKÁ, Lydia: Fotografie jako historický dokument. In: Stopami dějin Náchodska 3. Zámorsk, SOA 1997, s. 156-169, 12 fot.

DVOŘÁČEK, Franta: Fotografický ráj. In: Náchodsko. Náchod, Měst. spoř. 1933. S. 123-125, obr. fot.

LENDEROVÁ, Zdena: Datování fotografií podle oděvu zobrazených osob (od poloviny 19. století do roku 1918). In: Historická fotografie. Hradec Králové, Muzeum vých. Čech, 1, 2001, č. 1, s. 47-53, obr., fot.

NÁCHODSKÝ, Jarka: Prof. Antonín Kříž – bezesporu fanatik svého oboru. = Náš čas, 37, 1997, /3.7./

SCHEUFLER, Pavel: Fotografie v Čechách a na Slovensku 1889-1919. = Revue fotografie 89, 33, č.2, s. 2-9

SCHEUFLER, Pavel: Fotografie v české společnosti 19. století. = Čs. fotografie, 37, 1986, č. 1-9

SCHEUFLER, Pavel: Z historie fotoateliérů v Čechách. = Revue Fotografie, 37, 1993, č.1, s. 58-63., /3/ obr. /11/ fot.

SCHLEMMER, J.: Vzpomínka na ušlechtilé tisky. = Čs. fotografie, 34, 1983, č. 5-11.

ŠAFÁŘ, Oldřich: Náchod mého mládí. In: Stopami dějin Náchodska. Suppl. 3. Náchod, St. okr. archiv 1999. 176 s., obr., fot.

ŠAFÁŘ, Oldřich: Rodina Kolínských, náchodští fotografové 19. století. In: Stopami dějin Náchodska 9. Zámorsk, SOA 2003. S. 204-208, 4 fot.

ŠTĚPÁŘ, Josef: Josef Turek, textilák a fotograf (1862-1924). In: Rodným krajem, s. 38-39, 4 fot.

TAUSK, Petr: Kapitoly z dějin fotografie. In: Revue Fotografie, 24, 1980, č.4, s. 72-75, fot

VÁLKA 1866 na Náchodsku. Stopami dějin Náchodska 2. Náchod, St. okr. archiv 1996. 343 s.

ZÁLIŠ, Milan: Historické fotografie ze sbírek zámku v Ratibořicích. In: Rodným krajem, 2004, č.29, s. 24-25, 1 fot.

NÁCHODSKÉ listy. Náchod, F.K.Zachoval

OD kladského pomezí. Vlastivědný časopis. Náchod, „Jiráskův kraj“

HISTORICKÁ fotografie. Hradec Králové, Muzeum vých. Čech, 2001-

Prameny z internetových stránek:

SCHEUFLER, Pavel: Historické fotografické techniky. In: www.scheufler.cz/texty. 44 s.

SCHEUFLER, Pavel: Počátky daguerrotypie v Království českém. In: www.scheufler.cz/texty.

SCHEUFLER, Pavel: Teze k dějinám fotografie v letech 1839 – 1918. In: www.scheufler.cz/texty. 103 s.

SCHEUFLER, Pavel: Vývoj fotografických přístrojů, východiska a historické typy. In: www.scheufler.cz/texty

www.scheufler.cz - posl. návštěva webové stránky: 28.8.2008

www.archivzamrsk.cz -15.8.2008

www.mestonachod.cz - 14.8.2008

www.rmn.cz (Regionální muzeum v Náchodě) 12.8.2008

www.vychodoceskearchivy.cz 15.8.2008

www.sweb.cz/nachodsko (Jan Souček) 15.8.2008

Osobní konzultace a ostatní prameny:

BAŠTECKÁ, Lydia (ředitelka Okr. archivu v Náchodě) – osobní konzultace a studium v badatelně, 13.5.2008, 13.8.2008, 18.8.2008

KŘÍŽ, Antonín – četné konzultace s náchodským sběratelem fotografií, prohlídky soukromé sbírky v průběhu r. 2007-srpen 2008

MĚSTSKÁ knihovna Náchod – regionální fond, únor-srpen 2008

REGIONÁLNÍ muzeum v Náchodě – studium muzejních sbírek, 3.4.2008-25.7.2008

SCHEUFLER, Pavel – osobní konzultace 21.5.2008, písemné konzultace

STÁTNÍ oblastní archiv v Zámrsku – studium dokumentů 5.8.2008

STÁTNÍ okresní archiv v Náchodě – studium pramenů 13.5., 13.8., 18.8., 20.8.2008

MUZEUM východních Čech, Hradec Králové, Společenskovědní knihovna, 18.8.2008

ŠKRABKA, Ladislav – výpůjčka fotografií ze sbírky, s informacemi, konzultace, srpen 2008

Chronologie dějin náchodské historie

1844

- 1. února se narodil v Náchodě Theodor Pozděna
- 6. března se narodil v Náchodě Fridolín Josef Kolínský

1851

- 29. června se narodil v Náchodě Petr Pavel Kolínský

1856

- 3. ledna se narodila v Náchodě Věfa Lindaurová, roz. Jenovéfa Kolínská

1862

- 5. července se narodil ve Vídni Ludvík Geitner

1865

- cca - první fotoateliér v Náchodě otevírá Theodor Pozděna
- Antonín Markl otevírá portrétní ateliér a začíná jeho údajná špiónážní činnost

1866

- umírá Theodor Pozděna
- Antonín Markl mizí z Náchoda
- po skončení prusko-rakouského konfliktu pořizuje Josef Lorenz první fotografie Náchoda
- první náchodská žánrová fotografie – založení vojenského hřbitova od J. Lorenze
- prosinec - Grégrovo nakladatelství v Praze vydává „Místa války 1866“ J. Lorenze

1872

- vznikají první náchodské technické fotografie v Náchodě – fotoreprodukce plánu na stavbu pivovaru od F. J. Kolínského

1873

- umírá Fridolín Josef Kolínský, ateliér přebírá jeho bratr Petr Pavel Kolínský

1875

- Ateliér Kolínský se stěhuje z dnešního Karlova nám. do Palackého ulice

1879

- 20. dubna se v Náchodě narodil Konstantin Malina

1881

- 3. března se v Náchodě narodil Jindřich Bárta
- 25. září vzniká nejstarší fotografie členů Sokola (P. Kolínský)

1883

- 21. října se v Náchodě narodil Otto Raiman

1892

- svatba Jenovéfy Kolínské a Ignáce Lindauera v Náchodě
- vzniká fotografie živého obrazu k 300. výročí narození J. A. Komenského s Vefou Lindaurovou

1893

- Vefa Lindaurová ohlašuje fotografickou živnost

1901

- Osvald Brich ohlašuje fotografickou živnost a krátce působí v Náchodě
- narodil se v Náchodě Josef Šolc

1902

- první datovaná fotografie Otto Raimana

1905

- počátek fotografického podnikání Jindřicha Bárty

1906

- narodila se Marie Kubínová-Faltová ve Studnici u Náchoda

1909

- začátek činnosti náchodské pobočky fotoateliéru Josefa Ouřady z Dobrušky

1912

- studentský spolek Bor uspořádal v Náchodě výstavu „uměleckých fotografií“

1920

- J.F.Langhans otevírá pobočku v Náchodě

1922

- vzniká nová firma Kolínský-Hlavnička spojením fotografa P. Kolínského s Jaroslavem Hlavničkou

1924

- 27. září v Náchodě založen Klub fotografů amatérů

1925

- redaktor Náchodských listů F. K. Zachoval v článku „Náchodský špion“ odhaluje údajného špiona Prušáků z r. 1866 Antonína Markla

1928

- od 29. června do 8. července Klub fotografů amatérů pořádá velkou výstavu k 10. výročí trvání republiky

1929

- 2. března umírá fotograf Jindřich Bárta

1930

- Josef Pešek otevírá svůj nový fotoateliér

1930

- Josef Šolc ohlašuje založení své fotografické živnosti na Plhově

1937

- 11. ledna umírá Vefa Lindaurová

1939

- 6. ledna umírá fotograf Petr Pavel Kolínský

1986

- Výstava „50 let náchodské fotografie“ v Okresním muzeu v Náchodě. Uspořádal O. Šafář.

1990

- Výstava „Náchod v dobové fotografii“- Ludvík Geitner, Otto Raiman. v Okresním muzeu v Náchodě. Uspořádal O. Šafář

1997

- Výstava „Náchodská zastavení“ v SPŠ stavební, uspořádal Antonín Kříž

2002

- Výstava „Náchod na starých pohlednicích a fotografiích Otto Raimana“ v Okresním muzeu v Náchodě. Uspořádal O. Šafář.

2004

- Výstava „Historické fotografie ze sbírek zámku v Ratibořicích“

Jmenný rejstřík

Archer, Frederik Scott	12
Bárta, Jindřich	17, 21-22
Bartoň-Dobenín, Cyril	25
Bartoň-Dobenín, Josef	25
Baštecká, Lydia	12
Baum ruková, Františka	19
Biron, Petr, vévoda Kuronský a Zaháňský	9
Blažek, Vratislav	10
Brich, Osvald	20
Bufka, Vladimír Jindřich	21
Bunzlová, Theresie Dela	18
Cameronová, Julie Margaret	19
Čížek, Josef	10
d'Este, František Ferdinand	23
Daguerre, Jacques Louis Mandé	11
Disdéri, Adolphe Eugène	12
Drtíkol, František	31
z Dubé, Beneš Silný	8
z Dubé, Hynek	8
Dvořáček, Franta	24, 25-26
Eastmann, Georgie	23
Ettingshausen, Andreas von	11
Fenton, Roger	14
d' Este, Fridrich	13
Fikr, Vincenc	24
Fišer, Stanislav	28
Fridrich Falcký, český král	8
Fridrich, František	17
Gaspar, Štěpán	36
Geitner, Ludvík	24, 29-31 , 40
Goodwin, Hanibal	23
Guth-Jarkovský, Jiří Stanislav	9
Hanuš, Augustin	27
Hejda, Roman	38
Hejzlar, Eduard	20
Hessler, Ferdinand	11
Hlavnička, Jaroslav	17, 34
Hron z Náchoda	7, 9
Hraše, Jan Karel	10, 16, 26
Husník, Jakub	13
Chotková, Žofie	23
Jan Lucemburský, český král	8
z Janovic, Jetřich	8

Jirásek, Antonín	25
Kinská, Alžběta	23
Kolda ze Žampachu, Jan	7, 8
Kolínský, Fridolín Josef	16
Kolínský, Petr Pavel	16-17, 20, 31, 40, 41
Komenský, Jan Amos	18
Kramer, Vojtěch	23
Krejčí, Václav	38
Krouský, Karel	20
Křičenský, J.	36
Kříž, Antonín	6, 33, 37, 38, 39-40
Kubínová-Faltová, Marie	36
z Kunštátu a Poděbrad, Boček	8
Langhans, Jan	35-36
Letzel, Jan	10
Lindauer, Ignác	17, 18
Lindaurová, Věra	17-18, 17, 20
z Lobkovic, Marie Magdalena Trčková	8
Lorenz, Josef	14-15
Ludvík, Josef Myslimír	10
Macek, Rudolf	40
Maddox, Richard Leach	23
Malina, Konstantin	24-25
Markl, Antonín	12-14
Masaryk, Tomáš Garigue	9, 17
Nágl, Antonín	6
Němcová, Božena	9, 24
Neruda, Jan	17
Novotný, František	37
Ouřada, Josef	22
Pešek, Josef	36
Piccolomini de Arragon, Ottavo	9
Pius II, papež	9
z Poděbrad, Jiří, český král	8
Popp de Szathmari, Carol	14
Pozděna, Theodor	12
Quastová, Karolína	19
Raiman, Bernard	31
Raiman, Otto	24, 25, 31-33, 38, 39
Raiman, Rudolf	25, 31, 33
Regner, Josef	10
Rybka, Bohuslav	35
Schaumburg-Lippe, Vilém, princ	9, 15, 16, 32
Scheufler, Pavel	13
Sitte, Jindřich	26
Smiřická ze Smiřic, Markéta Salomena	8
Smiřický ze Smiřic, Albrecht Jan	8
Smiřická ze Smiřic, Zikmund	8
Souček, Josef	27

Stašek, Ignác Florus	11
Strnad, Antonín	10
Svidnická, Anna	8
Svobodová, Ida	19
Šafář, Oldřich	6, 27, 34, 39, 40
Šafář, Karel	27
Škrabka, Ladislav	41
Škvorecký, Josef	7, 8, 24
Škvorecký st., Josef	24
Šolc, Josef	36
Štefek z Koloděj, Tobiáš	8
Šubrtová, Eliška	36
Trčka z Lípy, Adam Erdman	9
z Valdštejna, Albrecht	9
Vorlová, Sláva	34
Vratislav II	7
Zachoval, František Karel	12, 25
Zaháňská, Kateřina Frederika Vilemína	9

Věcný rejstřík

adjustace	13
aparát	22
ateliér	34, 35, 37
- fotografický	12, 14, 35, 38
archiv	13, 41
bromolejotisk	30, 31
cyklus	15, 33
časopis	31
česko-kladské pomezí	39, 42
daguerrotypie	10, 11
desky, suché želatinové	23
dílna	31
- fotografická	16
diapozitiv	32
- kolorovaný	33 , 35
expozice	10
film - fotografický	23
firma	17, 21, 22, 36, 38
formát	33
fotoalbum	13, 18
fotoaparát	23
fotoateliér	12
fotografie	
- amatérská	23, 25
- dokumentární	23
- krajinářská	24, 26
- místopisná	15
- průkazová	37
- skupinová	16, 17, 36
- živnostenská	34
fotolaboratoř	14
fotoreportáž	17
fotozávod	21, 36
guma, arabská	30
gumotisk	30
historie - fotografická	12, 41
kabinetka	17
karton	13, 29
Klub fotografů amatérů	21 , 22 , 27
knihkupectví	31, 32, 34
knihovna	6, 41
kolódium	13, 14
kompozice	15
lázně Běloves	18

malířství	10, 12
mokrý kolódiový proces	12, 14
muzeum - regionální	11, 17, 21, 45
Náchodské listy	22, 25, 26, 36
negativ	11, 21, 23
negativ - skleněný	34
obchod	29
- papírenský	32
objektiv	23
obraz	13, 18
obraz - fotografický	11
olejotisk	26
papír	31
opevnění - vojenské	27
paleolit	7
panství - náchodské	8, 9
pasparta	18
pevnost - dobrošovská	9, 27
pigment	26
piktorialismus - secesní	21
podobizna	21
pohlednice	32, 33, 37
portrét	16, 23, 26
pozadí - malované	21
pozitiv	11, 13
požár	37
proces - talbotypický	21
- mokrý kolodiový	12, 14
průmysl - textilní	20
přístroj - fotografický	23
- zvětšovací	34
reportáž	37
rejstřík živností	18
reklama	18, 32, 36
řeka Metuje	7
sbírka	21, 31, 39, 40, 41
slané papíry	15
smrt	8, 9, 12, 15, 17, 22
sňatek	17
soutěž	25, 26
stativ	23, 34
studentský spolek Bor	26
světelné obrazy	33
světlocitlivá vrstva	15
světlotisk	13
symbolismus	23
šlechta	8, 9, 23
špion	12, 14
talbotypický proces	24

technika - fotografická	11, 21, 23
- reprodukcí	13
tuberkulóza	12
tvorba - malířská	18
- portrétní	16
uhlotisk	30
ušlechtilé tisky	21, 30, 33
válka	8, 15
válka - krymská	14
- prusko-rakouská	8, 12
vizitka	13, 15, 16
vrstva - světlocitlivá	15
vynález	11, 23
výstava	25, 40, 41
vývojka	13
zámek - náchodský	7, 11, 23, 28, 32, 33, 37
zvětšenina	18
želatina	30, 31
živnost - fotografická	13, 20, 21, 37